

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

ASIAKASLÄHTÖINEN JA OSALLISTAVA KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ARVIOINTIMALLI

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin
turvaaminen
Opinnäytetyö ylempi AMK
Kevät 2015
Sirpa Jantunen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ylempi AMK -tutkinto

JANTUNEN, SIRPA:

Asiakaslähtöinen ja osallistava kuntout-
tavan työtoiminnan arviointimalli

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen, opinnäytetyö. 60 sivua, 7 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Työttömyys ja Suomen aktivointipolitiikka työttömyyden hoidossa ovat yhteiskunnassa ajankohtaisia asioita. Työttömyys on jatkanut kasvuaan, nuorisotyöttömien määrä ja pitkäaikaistyöttömien määrä ovat kasvaneet aktivointitoimista huolimatta. Passiivityöttömyys rasittaa kuntataloutta.

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää aikuissosiaalityön työmenetelmiä asiakaslähtöiseen ja osallistavaan suuntaan sekä osallistaa kuntouttavan työtoiminnan asiakasta tekemään valintoja oman tulevaisuutensa suhteen. Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda asiakaslähtöinen ja osallistava kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli Hausjärven kunnalle.

Kehittämishanke toteutettiin Hausjärven kunnan aikuissosiaalityössä vuoden 2014 aikana. Teoreettisina lähtökohtina olivat aktiivinen sosiaalipolitiikka, arviointi, asiakaslähtöisyys, osallisuus ja voimaantumisen. Tätä kehittämishanketta kuvaa parhaiten laaja työntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden osallisuus.

Kehittämishankkeessa käytettiin toimintatutkimuksellista otetta. Menetelminä olivat demokraattinen dialogi, osallistuva havainnointi ja kirjallisesti sovellettu osallistava arviointi. Aineiston analysointimenetelmänä oli teemoittelu, jossa käytettiin apuna miellekarttoja.

Käytännön kehittämistoiminta eteni prosessina. Aluksi kirjattiin prosessikaavioon kuntouttava työtoiminta. Kuntouttavan työtoiminnan arviointikysymykset kehitettiin aktivointitiimin tapaamisissa. Kehitettyjä arviointikysymyksiä arvioitiin yhteistyötahojen verkostossa. Osalle kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista järjestettiin pilottiarviointi, jonka jälkeen he täyttivät palautelomakkeen kuntouttavan työtoiminnan arvioinnista. Toimintatutkimuksen luonteen mukaisesti kehittäminen eteni suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektoinnin kautta jatkuvana kehämäisenä prosessina.

Kehittämishankkeessa luotiin asiakaslähtöinen ja osallistava kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli Hausjärven kunnalle.

Asiasanat: aktivointi, arviointi, asiakaslähtöisyys, kuntouttava työtoiminta, osallisuus, sosiaalipolitiikka ja voimaantuminen.

Lahti University of Applied Sciences
Master Programme in Social Services

JANTUNEN, SIRPA:

Client oriented and participatory
evaluation model of rehabilitative work
experience

Master's Thesis in Securing Child and Youth Welfare. 60 pages, 7 pages of
appendices

Spring 2015

ABSTRACT

The purpose of this development project was to develop working methods of social work for elderly people in the direction of client orientation and inclusion and to involve a client of rehabilitative work in making decisions for their future. The aim of this project was to develop client oriented and participatory evaluation model of rehabilitative work experience for Hausjärvi municipality.

The development project was carried out in the context of Hausjärvi municipality social work for elderly people during year 2014. The theoretical background was active social policy, client oriented approach, participation and empowerment. The best way to describe this development project is through workers', partners' and clients' extensive participation.

The methodological starting point was a qualitative research method with an action research approach. The methods were democratic dialogue, participatory observation and applied participatory evaluation. The data was analyzed with a content analysis and mind maps.

In practice the development project proceeded in three stages. Before that I prepared a graph of a rehabilitative work process. The evaluation questions were developed in activation team meetings. After that the partners evaluated them. Pilot evaluation was organized to some of the rehabilitative work clients. After the evaluation they returned a feedback form. The action research developing proceeded from a plan into action, observation and reflection in a circular process.

According to the clients' feedback of the pilot evaluation the purpose of evaluation is to make unemployment statistics look nicer and to expose the things for authorities and clients of rehabilitative work experience. Its questions were relevant and useful. Evaluation is difficult and new points of view were found in it.

The output of this development project is a client oriented and participatory evaluation model of rehabilitative work experience for Hausjärvi municipality.

Key words: Active social policy, activation, client oriented, empowerment, evaluation, participatory and rehabilitative work.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA	3
2.1	Yhteiskunnallinen tilanne	3
2.2	Aktiivinen sosiaalipolitiikka	5
2.3	Kuntouttava työtoiminta Hausjärven kunnassa	11
2.4	SOS II – Sosiaalisesti osalliseksi sosiaalityöllä – aikuissosiaalityön kehittämishanke	15
3	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	16
3.1	Arviointi	16
3.2	Osallisuus - Syrjäytyminen	19
3.3	Asiakaslähtöisyys	22
3.4	Voimaantuminen	23
4	KEHITTÄMISMETODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	25
4.1	Kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoite	25
4.2	Toimintatutkimus	25
4.3	Rajaukset	27
4.4	Aineistojen keräys ja analyysimenetelmät	28
5	KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN	30
5.1	Suunnittelu	30
5.2	Toiminta	31
5.2.1	Aktivointitiimit	31
5.2.2	Yhteistyötahojen tekemä arviointi	34
5.3	Havainnointi ja reflektointi	35
5.4	Pilottiarviointi ja sen tulokset	38
5.5	Kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli	41
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	43
6.1	Prosessin arviointia	43
6.2	Eettisyyden ja luotettavuuden arviointia	46
6.3	Tulosten arviointia ja jatkokehittämisehdotukset	49
	LÄHTEET	52
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Työn tekeminen on ihmisen perusoikeus (Yhdistyneet kansakunnat 2014). Suomessa oli vuoden 2014 lopussa 363 300 työtöntä työnhakijaa. Tässä luvussa eivät ole mukana yleisillä työmarkkinoilla olevat, työ- ja elinkeinohallinnon työllistetyinä olevat eivätkä toimenpiteissä ja koulutuksessa olevat työttömät työnhakijat. (TEM 2015a.)

Työttömien määrä on jatkanut kasvuaan (TEM 2015a). Työttömyyden hoitamiseksi on koko Euroopan alueella kehitetty aktiivisempaa sosiaalipolitiikkaa (Heidenreich & Graziano 2014). Suomessa työmarkkinatuen osarahoitus siirtyy valtiolta kunnille työttömyyden pitkittyessä. (Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 1370/2014, 3a§).

Työvoiman ulkopuolinen nuori, joka ei ole työssä, ei opiskele eikä hänellä ole peruskoulun jälkeistä koulutusta, luokitellaan syrjäytyneeksi (Myrskylä 2012, 8). Osallistaminen voidaan nähdä syrjäytymisen vastapuolena (Raivio 2013).

Tämän kehittämishankkeen toimintaympäristönä on Hausjärven kunnan pitkäaikaistyöttömien aktivointi aikuissosiaalityössä. Tärkeimpiä kehittämistarpeeseen johtaneita syitä ovat olleet taloudelliset syyt, pitkäaikaistyöttömien kasvava määrä ja Suomen aktiivinen sosiaalipolitiikka.

Hausjärven kunnassa on viime vuosina panostettu nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja kunnan työmarkkinatukiosuuden vähentämiseen. Kunnan järjestämä sosiaalipalvelu - kuntouttava työtoiminta on laajentunut viimeisen puolentoista vuoden aikana. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät ovat kasvaneet ja toiminnan sisältöjä kehitetään edelleen. Toiminnassa ei ollut käytössä arviointilomaketta.

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää aikuissosiaalityön työmenetelmiä enemmän osallistavaan ja asiakaslähtöisempään suuntaan. Toisena tarkoituksena oli aktivoida asiakas tekemään valintoja oman tulevaisuutensa suhteen. Arvioinnin kehittäminen voi tuoda uusia työkaluja asiakkaan tavoitteiden asetteluun ja niiden seuraamiseen kuntouttavan työtoiminnan aikana. Arvioinnilla voidaan selvittää kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuutta asiakkaalle ja samalla myös sen tehok-

kuutta suhteessa menoihin (Robson 2001, 77-78). Parhaimmassa tapauksessa sen avulla voidaan saada liikkeelle muutos kohti asiakkaan voimaantumista.

Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa käytettiin toimintatutkimuksellista tutkimusotetta. Menetelminä olivat demokraattinen dialogi, osallistuva havainnointi ja kirjallisesti sovellettu osallistuva arviointi. Kehittämishanke osallisti aktivointia toteuttavia työntekijöitä, yhteistyökumppaneita ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita.

Käytännön kehittämistoiminta eteni prosessina. Toimintatutkimuksellisen otteen mukaan kehittämistoiminta jakautui kehämäisesti suunnitteluun, toimintaan, havainnointiin ja reflektointiin (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 35).

Työskentelen Hausjärven kunnassa sosiaalihojaajana ja ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöni liittyy oman työni kehittämiseen. Aloittaessa työssäni helmikuussa 2014, idea opinnäytetyön aiheesta oli syntynyt jo työhaastattelussa. SOS II-hanke on osaltaan innostanut ja auttanut koko työyhteisöä omien työkäytäntöjen kriittiseen tarkastelemiseen ja kehittämiseen.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA

2.1 Yhteiskunnallinen tilanne

Pääministeri Stubbin hallituksen ohjelma pitää ennallaan Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman tavoitteet (Hallitusohjelma 2014, 5). Painopistealueina ovat köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, julkisen talouden vakauttaminen ja kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen (Hallitusohjelma 2011, 7; Hallitusohjelma 2014, 1).

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettama aktiivisen sosiaalipolitiikan työryhmä valmisteli kuntouttavan työtoiminnan lakia vuonna 2000. Laki tuli voimaan 2001 Laissa aktivointi kohdistettiin pitkään työttömänä olleisiin ja vaikeasti työllistyviin kansalaisiin. Aktivointia toteuttavat työhallinto ja kunnan sosiaalitoimi yhteistyössä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 31§.)

Karjalaisen ja Karjalaisen (2011) mukaan nyt tarkasteltava kunnan tehtävää vaikean työttömyyden kysymyksessä, koska rakenteellinen työttömyys on pysyvää ja aktivointitoimet ovat kehittyneet.

Myrskylän (2012) mukaan syrjäytyneitä 15 - 29-vuotiaita nuoria oli vuonna 2010 noin 51300. Osa heistä oli työttömiä työnhakijoita mutta suurin osa muita työvoiman ulkopuolisia nuoria. Työvoiman ulkopuolinen nuori, joka ei ole työssä, ei opiskele eikä hänellä ole peruskoulun jälkeistä koulutusta, luokitellaan syrjäytyneeksi. Nuoren heikko koulutus on nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen tärkein selittäjä. Syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin ulkopuolisia tai työttömiä.

Työttömyys on edelleen kasvanut. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta eli työttömyysaste oli vuoden 2014 lopussa 13,9 % ja vuoden 2013 lopussa vastaava luku oli 12,6 % (TEM 2014a; TEM 2015a). Sama suunta on myös Hausjärven kunnan työttömyyden kehittymisellä (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1. Hausjärven kunnan työttömyys (TEM 2012; TEM 2013; TEM 2014 b; TEM 2015b).

	Työttömyysaste	Työttömien määrä	joista nuoria
2011	6,6	288	22
2012	6,7	291	26
2013	7,1	306	29
2014	8,1	351	41

Koko maassa joulukuun 2014 lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 98 500 (v. 2013 82 700) ja yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli 43 900 (v. 2013 35 900). Sekä pitkäaikaistyöttömien määrä että yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä ovat kasvaneet vuoden takaisesta. Myös nuorten alle 25-vuotiaiden nuorten työttömyys ja yli 50-vuotiaiden työttömyys ovat jatkaneet kasvuaan. (TEM 2014a; TEM 2015a.)

Työttömien määrän lisääntyminen on tuonut kunnille lisämenoja. Vielä vuonna 2014 yli 500 päivää työmarkkinatukea saaneen työttömän työnhakijan työmarkkinatuki ja lapsikorotus laskutettiin puoliksi kotikunnalta, toisen puolen maksoi valtio (Työttömyysturvalaki 1290/2002, 14§). Vuoden 2015 alussa tuli voimaan lakimuutos joka laajensi kuntien 50 %:n työmarkkinatuen maksuosuutta yli 300 päivää työttömänä olleisiin ja lisäksi suurensi yli 1000 päivää työttömänä olleiden maksuosuutta 70 %: in (HE 183/2014; Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 1370/2014, 14§; Kela 2014). Kela lähettää laskun kunnan maksuosuudesta henkilöittäin kuukausittain jälkikäteen (Kela 2014). Kelan maksulistalla olevien henkilöiden määrää käytetään tilinpäätöksissä tunnuslukuna, jota seurataan vuosittain (Hausjärvi 2014b).

Parhaillaan käynnissä oleva SOTE-uudistus tuo muutoksia kuntien sosiaali- ja terveystoimien palvelurakenteisiin (STM 2015). Tulossa olevat kuntaliitokset tulevat yhdistämään eri kuntien palveluja. Sosiaalihuoltoa koskeva laki on muuttunut 1.4.2015 (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Työvoiman palvelukeskuksia koskeva laki on jo saanut lainvoiman ja sen myötä Työvoiman palvelukeskuksen johtoryhmää tulee johtamaan kuntien nimeämä henkilö (Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014, 7§).

2.2 Aktiivinen sosiaalipolitiikka

Aktivointi on ollut Suomen sosiaalipolitiikan puheenaiheena koko tähän astisen kaksituhattluvun ajan. Kuntouttavan työtoiminnan laki sai alkunsa STM:n asettaman aktiivisen sosiaalipolitiikan työryhmän aloitteesta vuonna 2000. Laki tuli voimaan seuraavana vuonna. Silloin kunnan tehtäväksi säädettiin aktivoinnin toteuttaminen ja aktivointiehdot kytkettiin toimeentulotukeen (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 2§, 6§ ja 18§; Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 10§a). Aktiivinen sosiaalipolitiikka ymmärretään edelleenkin kuntouttavana työtoimintana. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 7.)

Kunta ja Työ- ja elinkeinotoimisto (ennen Työvoimatoimisto) ovat Kuntouttavan työtoiminnan lain (189/2001) mukaan velvollisia kutsumaan lain mukaiset ehdot täyttävä henkilö aktivointihaastatteluun. Alle 25-vuotias henkilö kutsutaan 180 työmarkkinatukipäivän tai viiden sadan työttömyyspäivärahapäivän jälkeen tai jos henkilön toimeentulo on perustunut viimeisen neljän kuukauden aikana työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen. Yli 25-vuotias henkilö 500 työmarkkinatuki- tai työttömyyspäivärahapäivän jälkeen tai jos henkilön toimeentulo on perustunut viimeisen 12 kuukauden aikana työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen. Molemmissa ikäryhmissä henkilölle on jo aiemmin laadittu työllistymissuunnitelma TE-toimistossa. Kunnan tulee ryhtyä toimenpiteisiin aktivointisuunnitelman laatimiseksi, jos henkilön työnhaku ei ole voimassa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 3§, 5§; Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2015.)

Vuoden 2015 alusta lähtien kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää lisäksi henkilölle joka on ohjattu monialaiseen yhteis palveluun ja jonka kanssa laaditaan monialainen työllistymissuunnitelma, joka korvaa aktivointisuunnitelman (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 1372/2014, 3§; Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteis palvelusta 1369/2014, 3§).

Lakimuutokset toivat muutoksia aktivointisuunnitelman sisältöön. Aiemmin kuntouttava työtoiminta tuli kirjata aktivointisuunnitelmaan silloin kun henkilölle ei voinut kolmen kuukauden kuluessa tarjota työtä tai työllistämistä edistäviä toimenpiteitä (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 8§). Tämän vuoden alusta alkaen (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta (1372/2014) 8§ mahdollistaa laajemman päätöksenteon ja laajemmat palvelut:

Jos Työ- ja Elinkeinotoimisto, kunta ja henkilö yhdessä arvioivat, että henkilö ei työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön, aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta tai erityislakien mukaisesti sellaisia sosiaali-, terveys- tai kuntoutuspalveluja, jotka parantavat henkilön työ- ja toimintakykyä (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 1372/2014, 8§.)

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen sovitaan asiakkaan kanssa aktivointihaastattelussa ja se kirjataan aktivointisuunnitelmaan/monialaiseen työllistymissuunnitelmaan. Siihen kirjataan myös kuntouttavan työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto. Tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön mukaan kesto on 1-5 päivää, 4-8 tuntia päivässä. Sopimuksen minimiaika on 3 kuukautta ja vuodessa osallistumispäiviä saa olla enintään 230 päivää. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 8§, 15§; Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2015; Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 1372/2014, 9§.)

1.7.2015 voimaan tulevan lakimuutoksen mukaan kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3-24 kuukauden jaksoksi kerrallaan. Kuntouttavan työtoiminnan osallistumispäiviä on henkilöllä oltava 1-4 kalenteripäivää viikossa ja yhden työtoimintapäivän kesto on vähintään neljä tuntia. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 13 §.n muuttamisesta 142/2015, 13§.)

Kuntouttava työtoiminta on Työttömyysturvalain (1290/2002, 6§) perusteella työllistämistä edistävää palvelua. Sen tarkoituksena on parantaa henkilön elämäntilannetta sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 2§). Kuntouttava työtoiminta on samalla myös Sosiaalihuoltolain (710/1982, 17§) mukaista kuntien järjestämää sosiaalipalvelua. Siihen osallistuvalla maksetaan toimeentulotukena osallistumispäivien matkakulut halvimman matkustustavan mukaan (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 10§a).

Pitkäaikaistyöttömien aktivointi liittyy edellä mainittujen lakien mukaan sekä Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön että Työ- ja elinkeinoministeriön hallintojen alaisuuteen. Aktivointia tekevät työntekijät eivät ole saman työnantajan palveluksessa eivätkä edes saman hallintokunnan alaisia. Tämä tuo asiakkaan kanssa tehtävään työhön omat haasteensa, mutta myös laaja-alaisemman asiantuntemuksen. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Työttömyysturvalaki 1290/2002.)

Suomessa aktivoinnin kustannuksia on siirretty pitkäaikaistyöttömien kotikuntien maksettavaksi. Vuonna 2006 kunnat saivat tehtäväkseen rahoittaa puoliksi yli 500 päivää työmäärätukea saavien työmäärätuen. Toisen puolen maksaa valtio. Aktivointitoimenpiteiden ajalta valtio maksaa osallistuvien työmäärätuen kokonaan. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 14; Työttömyysturvalaki 1290/2002 14, 3a§.)

Vuoden 2015 alussa tuli voimaan lakimuutos joka laajensi kuntien 50 %:n työmäärätuen maksuosuutta 500 päivää työmäärätukea saaneista 300 päivää työttömänä olleisiin ja lisäksi suurensi yli 1000 päivää työttömänä olleiden maksuosuutta 70 %:in (HE 183/2014; Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 1370/2014, 14§; Kela 2014).

Laki työllistämistä edistävistä monialaisista yhteisistä palveluista (1369/2015, 2§) määrittää työttömyyden keston Julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain (916/2012, 3§) mukaan:

Työtön henkilö, joka ei ole työsuhteessa eikä työllisty päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole päätoiminen opiskelija; työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu tai jonka säännöllinen viikottainen työskentelyaika on alle 4 tuntia.

Varsinkin lain siirtymäaikana, vuoden 2015 aikana, lain piiriin voi tulla paljon työttömiä kun Työ- ja elinkeinotoimistot käyvät läpi asiakaskuntaansa ja ohjaavat kriteerit täyttäviä työttömiä monialaiseen yhteispalveluun (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 1372/2014, 3§).

Kelan internet-sivuilla oleva tilastotietokanta KELASTO näyttää eri hakukriteereillä lukumääriä kuukausittain tai vuositasolla (Kela 2015). Nimilistat jaetaan kuntiin edelleen laskun liitteenä kuukausittain jälkikäteen (Kela 2014). Lakimuutokset ja uusi laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta lisäävät entisestään kuntien paineita aktiivisuuden kehittämiseen.

Kotiranta (2008, 160-169) on väitöskirjassaan tutkinut aktiivisuuden paradokseja asiakkaan näkökulmasta käsin. Hän tutki aktiivisuuden ja aktivoitumisen käsitteitä ja sitä että sisältääkö aktivointi oletuksen aikuisen toimimisesta ja aktivoitumisesta. Tutkimuksessa asiakkaat nostavat yhdessä tekemisen ja keskustelemisen toisten kanssa aktivoiviksi asioiksi.

Aktiivisuudesta on tullut Euroopan työllisyys- ja hyvinvointipolitiikan muotitrendi kahden viimeisen vuosikymmenen aikana. Aktiivisuuden vaikutukset ovat kauaskantoisia ja vaikuttavat laajasti koulutuspolitiikkaan, sosiaalipolitiikkaan, perhepolitiikkaan, maahanmuuttopolitiikkaan, osallisuuteen ja jopa kodinhoidon politiikkaan. Erityisen tärkeä on aktiivisuuspolitiikan vaikutus sosiaaliturvaan ja minimoituneeseen Manner-Euroopan maissa. Eri maissa on erilaisia lähestymistapoja aktiivisuuden toteuttamiseen. Sen mukaan pohjoismaiden aktiivisuuspolitiikassa korostuu työvoimahallinnon ja sosiaalipalvelujen laaja yhteistyö, työhön aktivointi (work first) ja asiakkaan perustoimeentulon kytkeminen aktiivisuuteen. (Heidenreich & Graziano 2014, S1-S4).

Karjalaisen (2011, 241) mukaan aktivointitutkimukset antavat kansallisesti ja kansainvälisesti keskenään samanlaisia tuloksia. Aktivointipolitiikka ei ole tuonut läpimurtoa työttömyyden hoitoon. Tuloksia on arvioitu työllisyyspoliittisten tavoitteiden näkökulmasta ja niiden mukaan työllisyysvaikutukset ovat olleet vaatimattomia. Positiivisia tuloksia on ollut nuoriin, koulutukseen ja yritysyhteistyöhön liittyvissä aktivointitoimissa. Toiseksi tutkimuksissa on ”sivupolkuna” löytenyt että aktivointiin osallistuneiden ihmisten sosiaalinen selviytyminen ja hyvinvointi ovat kohentuneet. Tutkimusten mukaan myös Työvoiman palvelukeskusten palvelulla on todettu hyvinvointipoliittisia ”sivuvaikutuksia”.

Kunnan aktiivista sosiaalipoliittista toimijuutta on tutkittu Työvoiman palvelukeskus-toiminnan kautta. Sen mukaan vaikeasti työllistyvien sosiaalipoliittiset tavoitteet jäävät työllisyys- ja talouspolitiikan tavoitteiden taakse piiloon. Kunnassa tulisi seurata myös sosiaali- ja hyvinvointipoliittisia tavoitteita. Nykyisin on asetettu vain työllisyyspoliittisia tavoitteita. Kunta – valtio –parityöskentelyä voidaan toiminnan muuttumatta toteuttaa myös pienillä paikkakunnilla vaatimattomilla resursseilla ja rakenteilla. Palveluja, esimerkiksi välityömarkkinoita, tarvitaan myös niille jotka eivät kuntoutus- ja työllistämistoimenpiteistä huolimatta suuntaudu ensisijaisesti työelämään. (Karjalainen, Pasuri, Saikku & Seppälä 2008.)

Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen opinnäytetyöt suuntautuvat konkreettisten työkäytäntöjen kehittämiseen ja työn vaikuttavuuden parantamiseen. Kehittämishankkeen edetessä on ollut tarpeen tutustua tutkimuksien lisäksi muihin tutkimuksellisiin kehittämishankkeisiin.

Kuntouttavan työtoiminnan prosessien kehittäminen on Sirpa Laihon (2010) sosionomin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön aiheena. Hän kehitti prosessikaaviot aktivointisuunnitelmaan, kuntouttavaan työtoimintaan ja eri toimipisteiden työnjakoon kuntouttavan työtoiminnan aloittamisvaiheessa. Kehittämistehtävä toteutettiin toimintatutkimuksen tutkimusotteella. Sosiaaliohjaajat pitivät prosessien kuvaamista ja työohjeita hyvinä ja toimivina. He myös pitivät alkanutta kuntouttavaa työtoimintaa mielekkäänä ja tärkeänä osana työtä. Asiakkaiden näkökulmasta kuntouttava työtoiminta oli tärkeää palvelua, joka auttoi arjen sujumista mutta ei poistanut päihdeongelmaa, velkakerrettä eikä palkkatyön puutetta.

Ira Mattilan (2010) ylempi sosiaalian AMK-opinnäytetyö kuvaa yksilötasolla kahteen kuntouttavan työtoiminnan ryhmään osallistuneiden asiakaspalautteita, -prosessia sekä jatkopolkuja. Ryhmätoimintaan osallistuminen oli lisännyt heidän elämänhallintaansa tai vähintään saanut muutoksen liikkeelle. Organisaatiotasolla luotiin ja mallinnettiin toimiva palveluprosessi ja liitettiin ryhmämuotoinen kuntouttava työtoiminta osaksi Vantaan kaupungin työllistämisyksikön palveluvalikkoa. Lisäksi kehittämishankkeen aikana toteutettiin pika-aktivointisuunnitelmamalli, jossa aktivointisuunnitelmaan kirjattiin vain kuntouttavaa työtoimintaa koskeva osio.

Työpajatoiminta on 1980-luvulla kehittynyt nuorisotyön väline, jolla haettiin ratkaisuja nuorten syrjäytymiseen. Toiminta laajeni 1990-luvun laman vaikutuksesta. Kun Suomi liittyi Euroopan Unioniin, aikoi työpajojen kehittäminen projektirahoitusten turvin. 2000-luvun vaihteessa nuorten työpajatoiminnan sijaan alettiin puhua vain työpajatoiminnasta. Työpajatoiminta myös ammatillistui. Työpajatoiminta on usealla paikkakunnalla vakiintunutta toimintaa ja sen asiakkaina voivat olla nuorten lisäksi pitkäaikaistyöttömät, mielenterveyskuntoutujat, maahanmuuttajat ja päihdeongelmaiset ihmiset. Työpajatoiminta on nykyisin työssä oppimista ja psykososiaalisia palveluja tuottava perus- ja erityistason palvelujen väliin sijoittuvaa palvelua. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. on kehittänyt toiminnan sisältöjä ja samalla käsitteistöä. Aluksi oli työnsuunnittelu, josta kehittyi ohjaus ja tällä hetkellä puhutaan valmennuksesta. Työpajoilla valmennusta toteuttavat valmentautujan kanssa yhdessä työvalmentaja ja yksilövalmentaja. (Pekkala 2012, 14-16.)

2.3 Kuntouttava työtoiminta Hausjärven kunnassa

Hausjärven kunta sijaitsee Kanta-Hämeen maakunnassa Riihimäen kaupungin itäpuolella. Taajamia on neljä: Oitti, Hikiä, Ryttylä ja Monni (KUVIO 1). Asukkaita on yli 8800. (Hausjärven kunta 2014a.)

KUVIO 1. Sijainti kartalla (Hausjärven kunta 2014c).

Kehittämishanke sijoittuu sosiaalitoimen aikuissosiaalityöhön. Hausjärvellä aikuissosiaalityössä työskentelevät perusturvajohtaja, vammaispalvelun kanssa yhteinen sosiaalityöntekijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, kaksi työvalmentajaa ja lisäksi kaksi etuuskäsittelijää. Aikuissosiaalityön asiakkaat ovat 18-64-vuotiaita. Kuntouttavan työtoiminnan piirissä voi olla myös 16-17-vuotias henkilö tietyin ehdoin. Suuri osa sosiaaliohjaajan asiakkaista on pitkäaikaistyöttömiä, vaikeasti työllistyviä ja heillä voi olla toimeentulotukiasiakkuus. Vain osa heistä on kuntouttavan työtoiminnan asiakkaana. Kuntouttava työtoiminta on vain yksi osa kunnan järjestämiä sosiaalipalveluja (Sosiaalihuoltolaki 710/1982, 17§; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14§).

Hausjärven kunnan sosiaalitoimessa perustettiin aktivointitiimi vuoden 2014 alussa. Aktivointitiimiin osallistuivat keväällä 2014 perusturvajohtaja, kaksi aikuis-sosiaalityön sosiaaliohjaajaa, maaliskuussa aloittanut työvalmentaja ja mahdollisuuksien mukaan myös Työvoiman palvelukeskuksen yhteistyöhenkilöksi nimetty asiantuntija. Aktivointitiimin tehtävänä oli pitkäaikaistyöttömien aktivoinnin kehittäminen. Syksyllä 2014 aktivointitiimiin osallistuivat edellä mainituista vain kunnan omat työntekijät. Pitkäaikaistyöttömien aktivointia toteutetaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Heitä ovat Työvoiman palvelukeskus, Hämeen TE-toimiston Riihimäen toimipiste ja Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön (HRAKS) Oitin Työmylly.

Hausjärven kunnan tilinpäätösten mukaan kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärä (TAULUKKO 2) on nelinkertaistunut neljässä vuodessa. (Hausjärven kunta 2012, 105; Hausjärven kunta 2013, 98; Hausjärven kunta, 2014b; Maunula 2015.)

TAULUKKO 2. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät vuosina 2011 – 2014.

Vuosi	Määrä
2011	19
2012	35
2013	51
2014	81

Kuntouttavaa työtoimintaa oli vuonna 2011 ostettu Hyvinkään- Riihimäen ammattikoulutussäätiön (HRAKS) K-pajalta Oitista. Lisäksi kunnalla oli ollut nuorten miesten ryhmä, jossa oli käsitelty elämänhallintaan liittyviä asioita. Aikuissosiaaliohjaajan työpanos oli suunnattu keskeiseltä osalta nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. (Hausjärven kunta 2012, 103, 105.)

Vuoden 2012 alussa aikuisten ja nuorten työpajat siirtyivät hallinnollisesti Perusturvan alaisuuteen. Edelleen toimintana oli ostopalveluna tuotettu työpajatoiminta ja sen lisäksi ryhmätoimintaa. Nuorille suunnatun ryhmätoiminnan järjestivät kunnan sosiaaliohjaaja ja etsivä nuorisotyöntekijä yhdessä. (Hausjärven kunta 2013, 97-100.)

Kaksi vuotta sitten, vuonna 2013, oli alkanut kaksivuotinen sosiaalityön kehittämishanke (ns. aktivointihanke), jonka tarkoituksena oli vähentää alle 25-vuotiaiden työttömien ja pitkäaikaistyöttömien määrää. Hankkeen myötä aikuis-sosiaalityöhön palkattiin toinen sosiaaliohjaaja. (Hausjärven kunta 2014b, 88, 90.)

Kuntouttavaa työtoimintaa oli järjestetty usean vuoden ajan mutta asiakasmäärät olivat olleet pieniä. Vuoden 2013 aikana kuntouttava työtoiminta oli järjestetty pääosin ostopalvelulla ja kahdella määräaikaisella ryhmällä. Vuoden 2013 aikana 3 kuukautta kestäviä terveysryhmiä järjestettiin yksi Ryttylässä ja toinen Oitissa. (Hausjärven kunta 2014d). Aktivointia oli aiemmin toteuttanut yksi sosiaaliohjaaja osana omaa työtään. Vuonna 2013 oli muutama kuntouttavan työtoiminnan asiakas aloittanut yksittäisessä kunnan kohteessa. Kuntouttava työtoiminta oli laajentunut kunnan toimipisteisiin. Tätä voidaan kutsua seinättömäksi valmennukseksi (Hedemäki 2013, 7).

Kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella henkilö saa työskennellä ohjatusti erilaisissa avustavissa tehtävissä kunnan erikseen hänelle nimetyssä toimipisteessä. Hän ei ole työsuhteessa vaan asiakassuhteessa kuntaan. Asiakasta koskevat samat työturvallisuusmääräykset kuin kunnan työntekijöitäkin. Vuoden 2014 aikana kuntouttavaa työtoimintaa järjestettiin Oitissa, Ryttylässä ja Hikiässä. Kuntouttavan työtoiminnan tehtävät ovat sijoittuneet tekniseen toimeen, kiinteistöhoitoon, siivoustoimeen, ruokapalveluun, arkistoon, päiväkotiin, kotipalveluun, vanhusten osastohoitoon sekä dementiakotiin. Lisäksi aloitettiin yhteistyö järjestöjen ja yleishyödyllisten yhdistysten kanssa kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseksi. Suunniteltaessa asiakkaalle sopivaa työtehtävää on otettava huomioon hänen vahvuudet ja heikkoudet, työ- ja koulutushistoria, nykyinen työ- ja toimintakyky ja nykyinen elämäntilanne. Lopullisen työtoimintapaikan valinnan tekee aina asiakas itse.

Työvalmentajan tehtävänä on yhteistyö kuntouttavan työtoiminnan järjestäjyksiöiden ja niissä olevien kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa. Hän toimii linkkinä kuntouttavassa työtoiminnassa olevan henkilön, sosiaaliohjaajan, työvoiman palvelukeskuksen asiantuntijan ja työpaikan työnjohtajan välillä. Lisäksi hänen tehtäviinsä kuuluu uusien kuntouttavan työtoiminnan paikkojen etsiminen ja kunnan oman viikottain kokoontuvan ryhmämuotoisen kuntouttavan

työtoiminnan työtehtävien järjestäminen ja ohjaaminen yhteistyössä sosiaalihoitajan kanssa. Ns. Paavolan talossa kokoontuva remonttiryhmän, ruokajakelun ja Lehtimajojen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat päivittäin työvalmentajan ohjattavana.

Elokuussa 2014 aloitti toisen sosiaalihoitajan ideoina kerran viikossa kokoontuva kuntouttavan työtoiminnan ryhmä, joka sai nimekseen TERVE!-nuori. Siihen suunniteltiin aluksi vain neljä paikkaa alle 30-vuotiaille syrjäytymisuhan alla oleville nuorille. Myöhemmin ryhmän asiakasmäärää laajennettiin, koska asiakkaiden sitoutuminen ryhmään oli ollut haastavaa. Sosiaalihoitajan pariin tuli etsivä nuorisotyöntekijä Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiöltä (HRAKS). Hausjärven kunta ostaa lakisääteisen etsivän nuorisotyön palvelut HRAKSilta. Ryhmän toimintaan osallistuu myös työvalmentaja tarpeen mukaan.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät ovat kasvaneet toiminnan laajenemisen myötä. Vuoden 2014 aikana kuukausittainen asiakasmäärä lähes kaksinkertaistui. Tammikuun lopussa kuntouttavassa työtoiminnassa oli reilut kaksikymmentä asiakasta. Toukokuussa tutkimussuunnitelmaa kirjoittaessani kuntouttavan työtoiminnan sopimuksia oli yli kolmekymmentä ja ikäjakauma oli 17-vuotiaasta lähes 60-vuotiaaseen. Loka- ja marraskuussa asiakasmäärät olivat jo neljäkymmenen puolivälissä. Joulukuussa asiakasmäärä putosi ryhmien joulutauon vuoksi reiluun kolmeenkymmeneen. Usean asiakkaan sopimukset olivat kuitenkin jatkumassa joulutauon jälkeen uudelleen tammikuun 2015 puoliväliin mennessä.

Vuoden 2015 alussa, Hausjärven kunta ostaa edelleen kuntouttavaa työtoimintaa yhteensä kahdeksannelle neljälle asiakkaalle Hyvinkään- Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiöltä (HRAKS). Työpaja sijaitsee Keskustiellä Oitissa entisen kaupan tiloissa.

Hausjärven kunta järjestää itse kuntouttavaa työtoimintaa eri tavoin. Kunnan omissa kuntouttavan työtoiminnan ryhmiä ohjaavat sosiaalihoitaja ja työvalmentaja. Ryhmissä on ollut noin kahdeksan asiakaspaikkaa. Hausjärven kunnan aikuissosiaalityö järjestää kerran viikossa kokoontuvaa ryhmämuotoista kuntouttavaa työtoimintaa. Ryhmä toimii nonstop-periaatteella. Asiakkaiden kanssa tehdään kolmen kuukauden määräaikaista sopimuksia kerrallaan. Ryhmän toiminta

sisältää sosiaalista kuntoutusta ja erilaisia työtehtäviä. Näillä edistetään asiakkaan työelämävalmiuksia; kehitetään tai ylläpidetään työ- ja toimintakykyä ja edistetään elämänhallintaa.

2.4 SOS II – Sosiaalisesti osalliseksi sosiaalityöllä – aikuissosiaalityön kehittämishanke

Hausjärven kunnan perusturva on mukana SOS II – Sosiaalisesti osalliseksi sosiaalityöllä – aikuissosiaalityön kehittämishankkeessa, joka toteutetaan Väli-Suomen alueella 1.11.2013 – 31.10.2015. Hankkeen päähallinnoija on Tampereen kaupunki. Väli-Suomen alueella toiminnallisia osia koordinoivat Sosiaalialan osaamiskeskukset Pikassos, SONet BOTNIA ja Verso. Kanta-Hämeestä mukana ovat Hausjärven kunnan lisäksi Riihimäen kaupunki ja Forssan seudun hyvinvointiyhtymä (FSHKY). Kanta-Hämeen alueella toimii projektisuunnittelija, jonka työpiste on Pikassoksen toimistolla Hämeenlinnassa. SOS II –hanketta rahoittaa Sosiaali- ja terveysministeriö (75 %). SOS II – Sosiaalisesti osalliseksi sosiaalityöllä – aikuissosiaalityön kehittämishanke on Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste) osaohjelma (Kaste 2012).

Hausjärven kunnan SOS II - hankkeen tavoitteet ovat: Asiakasosallisuuden lisääminen aikuissosiaalityössä, kuntouttavan työtoiminnan selvitys ja suunnitelmalliseen työhön pääseminen. Tämä kehittämishanke on otettu yhtenä prosessina mukaan Hausjärven kunnan SOS II –hankkeen asiakasosallisuuden lisääminen aikuissosiaalityössä-tavoitteeseen. (SOS II-hanke 2014.)

SOS II – hankkeen toimintalinjat nousevat Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisesta kehittämisohjelmasta KASTE 2012-2015 (SOS II-hanke 2014). Kaste-ohjelman toimeenpanon periaatteina ovat osallisuus ja asiakaslähtöisyys. SOS II-hankkeen kehittämistoimilla ehkäistään syrjäytymistä ja vahvistetaan aikuissosiaalityön asiakkaiden osallisuutta. Pitkäaikaistyöttömien kuntoutuksen kehittäminen ja heidän osallistumismahdollisuuden lisääminen nostetaan toimeenpanosuunnitelmassa tärkeäksi asiaksi. (Kaste 2012, 8-10, 85.)

3 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Arviointi

Arvioinnin historia alkaa 1960-luvulta. Arvioinnin kehittymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa Weiss, Patton, Guba & Lincoln ja Rossi. Itsearviointi kirjattiin Suomessa lakiin vuonna 2008 (Lukiolaki 659/1998, 17§). Kaksituhattluvun alussa vallalla on kattava arviointi, jossa yhdistyvät vaatimukset arvioinnin laajuudesta ja syvällisyydestä. (Robson 2001, 26.)

Kasvatuksen alueella kirjattiin arviointi tarkasti opetusta määritteleviin lakeihin 1990-luvun lopulla. Niiden mukaan arvioinnin tarkoituksena on muun muassa tukea koulutuksen kehittymistä ja edistää oppilaiden oppimista. Arvioinnin suorittaa koulutuksen järjestäjä ja se arvioi sekä vaikuttavuutta että omaa opetustaan. (Perusopetuslaki 628/1998, 21§; Lukiolaki 659/1998, 16§; Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 24§.)

Arviointi on jonkin asian tai ansion määrittelyä (Robson 2001, 18).

Arviointi eli evaluaatio viittaa ohjelman, innovaation tai palvelun arvoon. Usein niissä on mukana ihmisiä, joita arviointi koskettaa. Ihmiset voivat olla projektin vetäjiä tai osallistujia tai palvelun asiakkaita. Näiden lisäksi on arviointia, joka ei kohdistu ihmisille suunnattuihin palveluihin, esimerkiksi tietokoneohjelmien arviointi. (Robson 2001, 24.)

Tutkimus ja arviointi sisältävät hyödyllistä päällekkäisyyttä. Erona on se että tutkimuksella selitetään, kuvataan ja ymmärretään ilmiötä, kun taas arviointi pitää sisällään ajatuksen arvon määrittämisestä. (Robson 2001, 25.)

Arvioinnin odotukset voivat vaihdella riippuen arviointia haluavien intresseistä. Arviointia haluavat henkilöt ovat vastuussa arvioinnista ja sen rahoittamisesta. Arvioinnin tarkoituksena on

- selvittää vastataanko asiakkaiden tarpeisiin
- palvelun parantaminen
- palvelun vaikutusten arviointi
- selvittää palvelun toimivuus
- arvioida palvelun tehokkuutta
- ymmärtää miksi palvelu toimii tai ei toimi. (Robson 2001, 27.)

Arviointi vaatii aktiivista osallistuvaa yhteistoimintaa. Arvioinnissa tarvitaan kaikkien osallisten aktiivista sitoutumista, jotta arvioinnilla on mahdollisuuksia olla hyödyllinen. Osallisia ovat kaikki, joilla on osuus tai intressi arvioinnissa. Avainhenkilöitä eli osallisia voivat olla poliittiset päättäjät, rahoittajat, palvelun johto, henkilöstö, asiakkaat, arvioijat ja muut kiinnostuneet. Näistä asiakkaiden eli palvelun kohteena olevien henkilöillä on arvioinnissa eniten vaikutusta. (Robson 2001, 31-33.)

Arvioinnista tehdään arviointisuunnitelma. Siinä arviointikysymykset ovat keskeisessä osassa. Arviointikysymykset määräytyvät arvioinnin tarkoituksesta ja arvioinnin teoria ohjaa arviointikysymyksien kohdentamista. Arviointikysymykset määrittävät myös mitä menetelmiä arvioinnissa käytetään. Arviointisuunnitelmasa määrittellään myös aineiston hankintastrategia. (Robson 2001, 122-123.)

Arvioinnin tarkoitus asetetaan kysymysmuotoon. Palvelusta jota ei ole vielä aloitettu tehdään tarvekartoitus: Mikä on palvelun tarve? Jo käytössä olevasta palvelusta voidaan haluta tietää vastaako palvelu asiakkaiden tarpeita? Mitä tapahtuu kun palvelu on toiminnassa? Saavuttaako se päämääränsä tai tavoitteensa? Mitkä ovat palvelun vaikutukset? Mikä on palvelun kustannusten ja hyödyn suhde? Vastaako palvelu edellytetyjä standardeja? Tulisiko palvelua jatkaa tai kuinka sitä voidaan parantaa? (Robson 2001, 73.)

Arvioinnit jaetaan neljään tyyppiin. Tarpeiden arviointi on tarveanalyysi tulevaa palvelua koskien. Prosessien arviointi arvioi palvelun toimintaa. Vaikutusten arvi-

ointi selvittää mitä vaikutuksia palvelulla on siihen osallistujille. Tehokkuuden arviointi arvioi taloudellisia hyötyjä aiheutuneisiin kustannuksiin. (Robson 2001, 77-78.)

Robson esittelee arvioinnin Scriven mukaan. Silloin arviointi jaetaan formatiiviseen arviointiin ja summatiiviseen arviointiin. Formattiivinen arviointi on kehittämisarviointia. Sitä käytetään kun halutaan kehittää jotakin edelleen. Summatiivista arviointia käytetään kun projekti on lopussa. Se keskittyy vaikutusten arviointiin ja tavoitteiden toteutumiseen. Vaikutusten arviointi on usein kvantitatiivista. (Robson 2001, 80-81, 86.)

Prosessin arviointi on formatiivista arviointia ja se on usein kvalitatiivista. Prosessin indikaattoreita ovat Weissin (1998) mukaan toiminnan luonne, henkilökunnan ominaisuudet, palvelun lukumäärä, palvelun kesto, intensiteetti, palvelun yhdenmukaisuus, ryhmän koko, toiminnan vakaus, palvelun laatu ja vastaanottavaisuus yksilöllisille tarpeille. (Robson 2001, 100-101.)

Arvioinnin tarkoituksesta edetään arviointikysymyksien laatimiseen. Arviointikysymyksien tekemisessä Robson (2001, 132) ehdottaa osallisten, erityisesti päätöksentekijöiden osallistumista, ohjelman toteutuksesta vastaavan henkilökunnan osallistumista ja muita jo aiemmin kehitettyihin arviointikysymyksiin tutustumista. Kysymys kehitetään sen perusteella mihin kysymyksellä esittämisellä pyritään.

Arviointikysymyksien luomisen jälkeen arviointisuunnitelma etenee menetelmän ja aineistonhankintatavan valinnalla. Arvioinneissa käytetään yleensä kyselyitä. Menetelminä voivat olla myös päiväkirja tai erilaiset haastattelut tai fokusryhmät (Robson 2001, 124, 127, 134-143.)

Arvioinnin jälkeen tehdään arviointiraportti. Sen avulla viestitään tehokkaasti ja usein myös julkisesti arvioinnin tuloksista niistä hyötyville tahoille (Robson 2001, 202; Lukiolaki 659/1998, 16§).

Kuntouttavan työtoiminnan arviointia toteutetaan nykyisin sähköisesti esimerkiksi Valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä VAT ohjelman tai vastaavan avulla päivittäisenä tai ainakin viikottaisena kirjaamisena. Kirjaamisen tekevät sekä asiakas että kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja/työvalmentaja ja tarvittaessa muu asian-

tuntija. Valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä VAT toimii ICF-viitekehyksessä. VAT menetelmä on muunneltavissa asiakkaan, toimintaympäristön ja tilanteen kehittymisen mukaan. Menetelmä on kehitetty työpajaympäristöön Kajaanissa toimivassa Kumppaniksi ry:ssä. (Kumppaniksi ry 2015.)

Erilaisia arviointimenetelmiä on kerätty esimerkiksi SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n (SOSTE 2015) sivuille. Bikva-arviointi (Krogstrup 2004) on asiakaslähtöinen arviointimalli, joka on kehitetty Tanskassa. Arviointimallissa asiakkaiden osallisuus on merkittävässä roolissa laadunvarmistajana. Asiakkaiden näkemykset viedään eteenpäin organisaatioon ja ylemmille päättäjille asti. Arviointi toteutetaan ryhmähaastattelumenetelmällä.

3.2 Osallisuus - Syrjäytyminen

Osallisuutta voidaan katsoa useasta näkökulmasta. Aktivointipolitiikan näkökulmasta katsottuna Karjalaisen (2011, 243) mukaan osallisuuden käsite on valjastettu aktiivisuuteen. Euroopan komission suosituksessa vuodelta 2008 puhutaan työmarkkinoilta syrjäytyneiden aktiivisen osallisuuden edistämisestä tehokkaana työmarkkinoille palaamisena. Toisaalta suosituksen sivulauseessa todetaan että on tarjottava sosiaalista osallistumista ja riittävät resurssit ihmisarvoiseen elämään niille jotka eivät voi tehdä työtä. Sosiaalinen osallisuus viittaa myös yhteisön kehittymiseen, jotta sen jäsenistä tulee aktiivisia ja tasavertaisia jäseniä (Järvikoski & Härkäpää 2011, 151).

KUVIO 2. Osallisuuden ulottuvuudet (Raivio 2013).

Raivio (2013) määrittelee osallisuuden syrjäytymisen vastapuolelle (KUVIO 2). Hän kuvaa osallisuutta kolmen ulottuvuuden kautta. Ne ovat valtaisuus ja toimijuus (Acting), riittävä toimeentulo, hyvinvointi ja turvallisuus (Having) ja kolmantena yhteisyys ja jäsenyys (Belonging). Sen vastapuolella syrjäytyminen nähdään niiden vastakohtaisuuksina; vieraantumisenä, objektiivutena, turvattomuutena, talouden ja terveyden huono-osaisuutena, vetäytymisenä ja osattomuutena. 1990-luvun lopusta alkaen yhteiskunnassa on käyty keskustelua syrjäytymisestä. Sitä ovat tutkineet ainakin Helne (2002) ja Sandberg (2015).

Helnen (2002, 156-174) mukaan syrjäytyminen on Suomessa ymmärretty sosiaalisesti huono-osaisuudeksi. Toisaalta se mielletään urbaanin talouden ulkopuolelle jäämiseksi ja paikallistetaan kaupungin reunoille. Syrjäytymisen käsite on yhteydessä rajanvetoon. Puhutaan meistä (inklusion sisäpiiri) ja toisista (ekslusion piiri), jotka ovat joko syrjäytyneitä (inklusion ulkopiiri) tai ulossuljettuja (Vähätalo 1998). Syrjäytyneet paikannetaan muun yhteiskunnan elämänpiirien ulkopuo-

lelle. Marginaalisten ihmisten sijaintia kuvataan ulkopuolisuudeksi sisäpuolella -reunalla.

Sandberg (2015, 16) on tuoreessa väitöskirjassaan tutkinut syrjäytymisen hallintaa. Hänen mukaan syrjäytymisen hallinta tulee ymmärtää sekä määrittelynä, ennakointeina ja laskettavaan muotoon muokkaamisena että samalla syrjäytyneiksi nimettyjen yksilöiden ja ryhmien ohjaamisesta hallitusti, laskelmoidusti ja johdonmukaisesti kulloinkin tärkeiksi ymmärrettyjen päämäärien saavuttamiseksi.

Karjalainen (2011, 245) muistuttaa että sosiaalisen osallisuuden kokemukset ovat ihmiselle merkityksellisiä. Jos ihminen on vaarassa syrjäytyä työmarkkinoilta, ei se saisi johtaa syrjäytymiseen yhteiskunnasta ja ihmisarvoisesta elämästä. Työttömän toimintakyvyn tukeminen kannattaa aina – se on eduksi yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle.

Osallisuus on yksi tämän kehittämishankkeen keskeisistä käsitteistä. Kehittämishankkeen tarkoituksena on osallisuuden lisääminen aikuissoisaalityön työmene-
telmissä ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaassa.

3.3 Asiakaslähtöisyys

Ihmisoikeudet ovat kansainvälisiä (Yhdistyneet kansakunnat 2014). Ne antavat pohjan asiakaslähtöiselle ajattelulle. Käytännön työssä asiakaslähtöisyys on läsnä joka hetkessä. Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014, 30§) on kirjattu sosiaalihuollon asiakkaalle oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Hänen ihmisarvoaan ei loukata ja hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Suomen perustuslain (731/1999, 14§) mukaan viranomaisten on edistettävä yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet määrittelee ”*ammattietiikan ... haluna ja kykyä mahdollistaa asiakkaan omien näkemysten esiin tuominen.*” (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005).

Aktivoinnissa tuetaan ihmisen omaehtoisuutta. Työntekijöiden on tärkeää oivaltaa aktivoinnin omaehtoisuus ja sen mahdollistaminen. Kukaan ei voi oivaltaa uutta toisen puolesta. Loppujen lopuksi ihminen on itse vastuussa valinnoistaan. (Kotiranta 2008, 84.)

Kuntoutustyössä voidaan toimia asiantuntijalähtöisesti tai kuntoutuja/asiakaslähtöisesti. Kuntoutuja/asiakaslähtöisessä mallissa kuntoutuja/asiakas on aktiivinen toimija ja toiminnan subjekti. Työntekijä on vastaavasti yhteistyökumppani ja innostaja. Heillä on tasa-arvoisuuteen perustuva vuorovaikutussuhde. Työssä tuetaan asiakkaan omia elämäntavoitteita ja voimavaroja ja pyritään poistamaan esteet toimintaympäristöstä. Asiantuntijalähtöisessä mallissa asiakkaalla on passiivinen rooli ja työntekijä on toiminnan subjekti. Silläkin voidaan saada toimintakyvyn paranemista mutta myös opittua avuttomuutta ja asiantuntijakontrollin lisääntymistä. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 188.)

Aktivoinnin paradoksit -väitöstutkimuksessa esitetään että asiakaslähtöisyys on aktivoinnissa harvinaista (Kotiranta 2008, 87). Tätä taustaa vasten tämän kehittämishankkeen toinen keskeinen käsite on asiakaslähtöisyys. Kaiken toiminnan tavoitteena on asiakkaan voimaantuminen ja uuden elämänsuunnan löytyminen.

3.4 Voimaantuminen

Yleisen suomalaisen asiasanaston (2015) mukaan voimaantumisen rinnakkaissanat ovat empowerment ja sosiaalinen vahvistaminen. Toisaalta empowerment on myös valtautumista.

Empowerment tarkoittaa (usein muita heikommassa asemassa olevien) ihmisten tai ihmisryhmien mahdollisuuksien ja vaikutusvallan lisääntymistä ja näiden tulemista tietoisiksi omasta arvostaan. Käytetään myös puhuttaessa omien (henkisten) voimavarojen käyttöönottamisesta. Yleinen suomalainen asiasanasto (2015.)

Aluksi kehittämishankkeen yhtenä käsitteenä oli empowerment. Vasta kirjoittamisvaiheessa tarkensin sitä voimaantumiseksi. Tämän kehittämishankkeen toisena tarkoituksena on osallistaa kuntouttavan työtoiminnan asiakasta tekemään valintoja oman tulevaisuutensa suhteen. Siihen voidaan päästä mahdollistamalla asiakkaan voimaantuminen.

Hokkanen (2014, 5, 45) on väitöstutkimuksessaan tutkinut autetuksi tulemisen mahdollisuutta yhteiskunnallisena ilmiönä. Hänen teoreettisia orientaatioita olivat advocacy ja empowerment. Hänen mukaan advocacy tarkoittaa sosiaalista asianajoa ja empowerment on yksilötasolla voimaantumista ja yhteisötasolla valtaistumista. Huono-osaisuutta ylläpitävän tietoisuuden kierteen katkaisemiseksi tarvitaan kriittistä ajattelua, jota luodaan vuorovaikutteisilla toimintakäytännöillä. Tutkimuksessaan hän käytti valtautumisen käsitettä.

Hokkanen (2014, 5-6) tutki valtaistavan asianajon edellyttämiä konkreettisia toimijuuden muotoja, jotka ovat vapaaehtoinen, vertainen ja ammatillinen auttaminen. Hänen mukaan autetuksi tuleminen on valtaistavana sosiaalisena asianajona yksilöllisesti, yhteisöllisesti ja yhteiskunnallisesti muutoshakuista. Autetuksi tu-

lemisen edellytyksenä on toimijuuden ymmärtäminen laajasti yksilö- ja kollektiivitoimijuutena sekä näiden yhteenkietoutumina. Toimijuus on kontekstiin ja paikkaan sidottua. Muutostyölle, jossa tavoitellaan autetuksi tulemistä, keskeiseksi osoittautuvat lähtökohtatilanteen ja tavoitetilan määrittäminen. Erityisesti rakenteen tai ympäristön sekä toimijuuden ja toiminnan rajan tulkinta suuntaa ymmärrystä ja toimintaa konkreettisessakin auttamisessa.

Aktivoinnin keskiössä on aina asiakas. Kotiranta (2008, 87) pitää aktivoinnin, aktivoitumisen ja empowermentin käsitteitä lähes synonyymeinä. Voimaantumisen (empowerment) tapahtuu ihmisen oman toiminnan kautta. Siitonen (1999, 157) määrittelee väitöstudkimuksessaan voimaantumisen ihmisestä itsestään lähtevänä prosessina. Hän määrittelee voimaantumisen osaprosesseiksi päämäärät, kykykomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot.

Kotiranta (2008, 90) avaa väitöskirjassaan empowerment- määritelmän historiaa. Suomessa yhdysvaltalaisen Stephen M. Rosen tuoma empowermentin käsite käännettiin ensin kansalaiseskeiseksi sosiaalityöksi. Rose korostaa ajattelussaan asiakaslähtöisyyttä ja sosiaalityön kaksoisroolia. Tärkeää on uskoa ihmisen kasvuun ja kehittymiseen. Myöhemmin Suomessa empowerment-käsite liitettiin palveluohjaukseen.

Rautakorpi (2010) on Pro Gradu-työssään tutkinut arviointia osana kuntouttavan työtoiminnan voimaantumisprosessia. Hänen viitekehýksensä oli motivaatio ja empowerment-teoriat. Myös Pihl (2012) on gradussaan tutkinut kuntouttavaa työtoimintaa voimaantumisen katalyyttinä. Hänellä voimaantuminen oli sekä viitekehýs että tutkimuksen tulos. Näiden pro gradu-töiden mukaan aktivointi ja kuntouttava työtoiminta voimaannuttavat asiakasta.

4 KEHITTÄMISMETODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

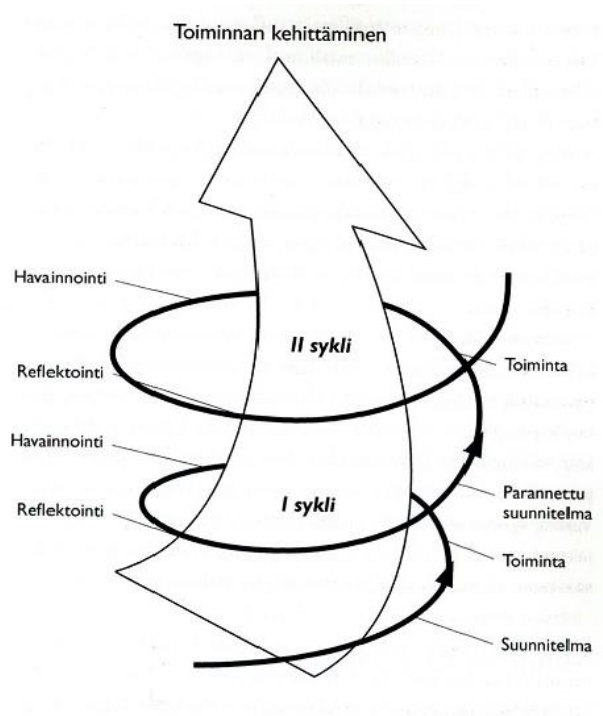
4.1 Kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoite

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää aikuissosiaalityön työmenetelmiä asiakaslähtöiseen ja osallistavaan suuntaan sekä osallistaa kuntouttavan työtoiminnan asiakasta tekemään valintoja oman tulevaisuutensa suhteen. Tästä johdettuna tavoitteena oli luoda asiakaslähtöinen ja osallistava kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli Hausjärven kunnalle.

4.2 Toimintatutkimus

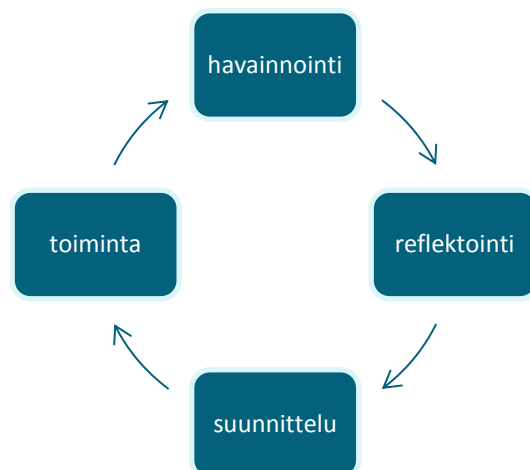
Kehittämishankkeen luonteen vuoksi valitsin toimintatutkimuksellisen tutkimusotteen. Kuulan (2001, 220) mukaan toimintatutkimuksessa on ajatus toiminnan ja todellisuuden tutkimisesta ja muuttamisesta. Toisaalta Kiviniemen (1999, 64) mukaan toimintatutkimus on ensisijaisesti yhteisöllinen prosessi, jossa tutkija osallistuu yhteisön toimintaan ja pyrkii ratkaisemaan ongelman yhdessä yhteisön kanssa. Kehittäminen etenee prosessinomaisesti käytännön toiminnasta tietoon (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 37; Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 27-29, 34; Metsämuuronen 2001, 28).

Toimintatutkimuksen ajatus on peräisin Kurt Lewinilta. Hänen jälkeensä monet tutkijat ovat sitä kehittäneet, muiden muassa John Dewey. Heikkisen, Rovion ja Syrjälän (2007, 35) mukaan toimintatutkimuksessa on kehä, jossa suunnittelu, toiminta, sen havainnointi ja sen reflektointi seuraavat toisiaan (KUVIO 3). Sykliä voi seurata toinen sykli ja ehkä kolmas sykli jne. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 37; Kiviniemi 1999, 67; Metsämuuronen 2001, 29.)

KUVIO 3. Toimintatutkimuksen sykli (Heikkinen ym. 2007, 35).

Tämän kehittämishankkeen kehämäinen eteneminen koostuu yhdestä syklisestä.
(KUVIO 4).

KUVIO 4. Kehittämishankkeen vaiheet (Heikkinen ym. 2007, 35).

Toikko & Rantasen (2009, 10, 21) mukaan kun tutkimus ja kehittämistoiminta yhdistyvät, niiden rajapintaan syntyy tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa kehittäminen etenee toiminnan perustelusta ja organisoinnista varsinaiseen toteutukseen ja edelleen arviointiin. Kananen (2012, 13) puhuu kehittämisen ja tutkimuksen yhdistämisen yhteydessä kehittämistutkimuksesta. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö pitää sisällään sekä tutkimuksellisuuden että kehittämistoiminnan, siksi se on nimeltään tutkimuksellinen kehittämishanke (YAMK-opinnäytetyön ohje 2015).

4.3 Rajaukset

Rajasin kehittämishankkeen työttömien aktivointia tekeviin työntekijöihin ja yhteistyökumppaneihin. Kehittämishankkeeseen osallistuivat aktivointitiimissä mukana olleet henkilöt. Hausjärven kunnan sosiaalitoimessa aktivointitiimi perustettiin vuoden 2014 alussa. Aktivointitiimiin osallistuivat keväällä 2014 perusturva-johtaja, kaksi aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajaa, maaliskuussa aloittanut työvalmentaja ja mahdollisuuksien mukaan myös Työvoiman palvelukeskuksen yhteistyöhenkilöksi nimetty asiantuntija. Aktivointitiimin tehtävänä oli työttömien aktiivisuuden kehittäminen. Syksyllä 2014 aktivointitiimiin osallistuivat edellä mainituista vain kunnan omat työntekijät. Tämän vuoksi kehittämishankkeen toinen vaihe oli kohdistettu aktiivisuudessa mukana oleville yhteistyökumppaneille. Yhteistyökumppaneita olivat Työvoiman palvelukeskus, Hämeen TE-toimisto, Riihimäen toimipiste, Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiö HRAKS:n Oitin Työmylly.

Pilottiarviointiin osallistui osa Hausjärven kunnan aikuissosiaalityön kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista. Pilottiarviointiin eivät osallistuneet ne henkilöt, jotka olivat kuntouttavassa työtoiminnassa Työmyllyssä. Kehittämishankkeen ulkopuolelle jäivät myös he Hausjärven kunnan aikuissosiaalityön asiakkaat, joilla ei ollut arvioinnin toteuttamisaikana voimassa olevaa kuntouttavan työtoiminnan sopimusta.

4.4 Aineistojen keräys ja analyysimenetelmät

Aktivointitiimin arviointikeskustelusta muodostui tutkija-kehittäjän muistiinpanoja ja miellekarttoja (mind map). Hahmottelin arviointia ja arviointikysymyksiä miellekartan avulla jokaisen aktivointitiimin tapaamisten jälkeen. Miellekartta on visuaalinen tapa suurenkin kokonaisuuden hahmottamiseen ja suhteiden selkiyttämiseen kun tehdään sisällön analyysia (Metsämuuronen 2001, 54).

Heikkinen ym. (2007, 28) mukaan tutkimus ja muutos ruokkivat toisiaan. Seuraavalla tapaamisella aktivointitiimillä oli käytössään tutkija-kehittäjän hahmottelemat arviointikysymykset jatkotyöstämistä varten. Kysymyksien muokkausta tapahtui siihen asti kunnes saturaatiopiste oli saavutettu eikä enää syntynyt uusia kysymyksiä.

Yhteistyökumppanit arvioivat arviointilomaketta. Heidän kommenttinsa ovat osa kehittämishankkeen aineistoa. Analysoin ja muutin arviointilomaketta yhteistyökumppanien kommenttien perusteella. Sen jälkeen analysoin arviointilomaketta suhteessa teoriaan ja muihin tutkimuksiin. Muokkasin tutkija-kehittäjänä arviointilomaketta. Tämän jälkeen kehitin pilottiarviointiin palautelomakkeen. Se oli kyselylomake, jossa oli avoimia kysymyksiä. Tässä analysoinnissa edelleen tutkimus ja muutos ruokkivat toisiaan (Heikkinen ym. 2007, 28). Etukäteen ei kysymyksiä pystynyt määrittelemään. Ne kehittyivät toimintatutkimuksen luonteen mukaisesti kehittämishankkeen edetessä. Pilottiarvioinnin jälkeen asiakkaat täyttivät palautelomakkeen. Nimettömät palautelomakkeet ovat osa kehittämishankkeen aineistoa.

Lisäksi pidin tutkimuspäiväkirjaa koko kehittämishankkeen ajan. Aloitin tutkimuspäiväkirjan kirjoittamisen vuoden 2014 tammikuun viimeisellä viikolla, kun tutkimusaiheeni varmistui.

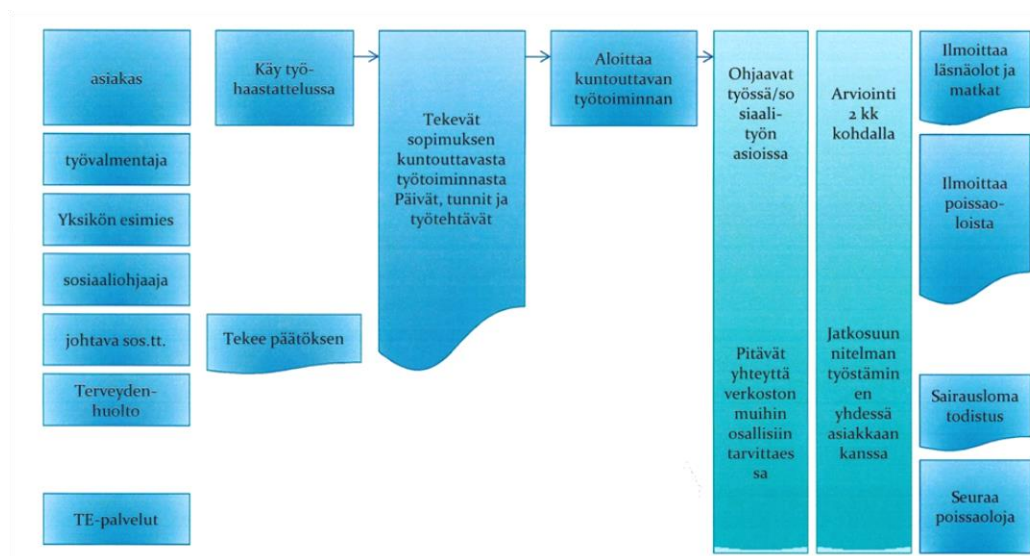
Toimintatutkimuksellinen kehittämisote näyttäytyi myös kehittämishankkeen analysoinnissa. Tulosten analysointi eteni prosessina läpi koko kehittämishankkeen. Valitsin aineiston analysointitavaksi teemoittelun. Teemoittelun avulla pyrin ymmärtämään aineistoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 224). Analysoin työmenetelmästä saamani palautteet ryhmittelemällä aineistoa teemoittain kehittä-

mishankkeen kuluessa. Teemoittelussa käytin havainnoinnin apua miellekarttaa (Metsämuuronen 2001, 54).

5 KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN

5.1 Suunnittelu

Sain Hausjärven kunnan perusturvalautakunnalta tutkimusluvan 12.5.2014. Esitin tutkimussuunnitelmani Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla seuraavalla viikolla 23.5. Prosessikaavioissa kuvasin silloin käytössä olleet aktiivoinnin ja kuntouttavan työtoiminnan prosessit. Kuntouttavan työtoiminnan prosessikaavioon oli turkoosilla kuvattuna kuntouttavan työtoiminnan arviointi ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaus, joita ei silloin toteutettu suunnitelmallisesti käytännön työssä. Tämä kehittämishankkeeni kohdentuu prosessikuvauksissa kuntouttavan työtoiminnan arviointiin. Osallistuin Hausjärven kunnan perusturvalautakunnan kokoukseen 10.6., jossa esittelin aktiivoinnin prosessin ja kuntouttavan työtoiminnan prosessin (KUVIO 5).

KUVIO 5. Kuntouttavan työtoiminnan prosessi

5.2 Toiminta

Kehittämishankkeen toiminnan ensimmäinen vaihe oli aktivointitiimit. Arviointikysymysten kehittäminen tapahtui aktivointitiimin tapaamisissa demokraattisena dialogina. Lahtosen (1999, 206) mukaan demokraattisessa keskustelussa korostetaan vastavuoroista keskustelua ja kaikkien osallistujien osallistumista keskusteluun. Osallistuin aktivointitiimiin kehittäjänä ja työntekijänä. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan sovitusti (Vilka 2006, 44).

Kehittämishankkeen toiminnan toinen vaihe keräsi yhteistyötahojen tekemät arvioinnit aktivointitiimissä kehitetyistä arviointikysymyksistä. Ensimmäisessä vaiheessa kehitetty materiaali jaettiin kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa työskenteleville muiden organisaatioiden henkilöille. Nämä henkilöt osallistuvat kukin oman organisaationsa edustajana asiakkaan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavasta työtoiminnasta sopimiseen. Toimintatutkimuksen yhteisöllinen osallisuus vahvistuu kun mahdollisimman moni yhteisön jäsen osallistuu aktiivisesti tutkimukseen ja kehittämiseen (Heikkinen ym. 2007, 32). Toinen vaihe oli ensimmäisen vaiheen tuotoksen arviointia. Menetelmänä käytin osallistavaa arviointia kirjallisesti soveltaen.

Toiminnan kolmas vaihe oli kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden suorittama pilottiarviointi. Asiakkaat osallistuivat arviointiin kuntouttavassa työtoiminnassa ollessaan ja täyttivät pilottiarviointilomakkeen. Tämän jälkeen asiakas antoi kirjallisen palautteen pilottiarvioinnista. Osalle pilottiarviointi- ja palautelomakkeet lähetettiin postissa kotiin ja heidän tuli palauttaa se puhelimesta sovitusti sosiaalitoimen postilaatikkoon annetussa ajassa. Kolmas vaihe oli sekä ensimmäisen että toisen vaiheen tuotoksen arviointia.

5.2.1 Aktivointitiimit

Ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli että aktivointitiimissä laaditaan prosessinomaisesti kuntouttavan työtoiminnan arvioinnissa käytettävät kysymykset kahden viikon välein tapahtuvien tiimitapaamisten yhteydessä. Tiimin asiantuntijat määrittelisivät omasta näkökulmastaan käsin mitkä kysymykset voisivat olla mer-

kityksellisiä asiakkaan jatkolun onnistumisen kannalta. Etukäteen en ollut määritellyt kysymysten määrää tai aihealueita enkä myöskään niiden esitystapaa. Tässä kehitetyt kysymykset voitiin ajatella kohdistettaviksi asiakkaan lisäksi myös työvalmentajalle tai sosiaalihoitajalle.

Työpaikalla alkoi kesälomakausi ja aktivointitiimejä ei järjestetty ollenkaan kesä- eikä heinäkuussa. Kevään ajan aktivointitiimi oli kokoontunut kahden viikon välein. Kesälomien päätyttyä sovimme syksyn aktivointitiimiajat. Jaoin jokaiselle aktivointitiimiin kuuluvalla työntekijällä kopion tutkimussuunnitelman tutkimusta käsittelevästä luvusta etukäteen tutustuttavaksi.

Ensimmäisen kerran arviointikysymyksiä työstettiin 13.8.2014 pidetyssä aktivointitiimissä. Siihen osallistuivat perusturvajohtaja, kaksi työvalmentajaa ja sosiaalihoitaja, joka olin minä. Aluksi kerroin lyhyesti mistä asiassa on kysymys ja miten edetään. Keskusteluajaksi määrittelin kymmenen minuuttia aktivointitiimin tunnin kokonaisajasta. Osallistuin itsekin keskusteluun ja keskustelussa liikuttiin ensin laajemmin kuntouttavassa työtoiminnassa ja arvioinnissa yleensä. Kirjasin keskustelun sen kuluessa pääpiirteittäin ja esiin nousseet arviointikysymykset hyvin tarkkaan.

Ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen analysoin havainnot miellekartaksi (LIITE 1). Keskustelussa ei päästy syvemmin vielä arviointikysymyksiin. Miellekartta sisälsi myös arvioinnin toteuttamiseen liittyviä asioita, koska en jättänyt mitään keskustelun kohteena ollutta asiaa pois. Tästä muodostui kehittämistehtävän aktivointitiimit-vaiheen ensimmäinen aineiston osa.

Ensimmäinen miellekartta (LIITE 1) sisälsi vain joitain valmiita kysymyksiä. mitä on tehnyt kuntouttavassa työtoiminnassa, onko kokenut mielekkääksi, onko hyötyä työllistymiselle, onko viihtynyt, onko ollut mielekästä tekemistä, mikä on notkauttanut motivaation puutteen toiselle puolelle, miten kokee kuntouttavan työtoiminnan keston (viikottaisen ja päivittäisen), mitä apua toivoisi, viihtyykö liian hyvin, onko omat jutut esim. työkyvyn rajoitteet voitu huomioda, miksi on kiva tulla työtoimintaan ja auttaako yhteisöllisyys jaksamaan. Vielä tässä vaiheessa keskustelussa oli myös laajempia kokonaisuuksia olivat kuten tarvitseeko nuorille olla omat kysymykset, entä sairaille? Ja kysytäänkö päihdetyöntekijän ja psykiat-

risen sairaanhoitajan tarpeesta. Kiinnostavaa koko arvioinnin toteuttamisessa oli että saadaan tietoa työryhmänä.

Seuraavassa aktivointitiimissä 27.8. jaoin edellä kuvaamani miellekartan heti aiheen käsittelyn aluksi. Osallistujina olivat perusturvajohtaja, uudempi työvalmentaja ja sosiaaliohjaajana minä. Jatkoimme kysymysten työstämistä miellekartan pohjalta. Tämänkin aktivointitiimin keskustelu oli kestoaltaan noin kymmenen minuuttia tiimin tunnin kokonaisajasta.

Tämän keskustelun muistiinpanot analysoin toiseksi miellekartaksi (LIITE 1). Siitä muodostui aktivointitiimit-vaiheen toinen aineiston osa. Toisessa miellekartassa olivat kysymykset: Taustakysymyksiä sopimusaika, työtoimintapaikka ja tehtävä siellä. Tähän lisäsin henkilön nimen ja henkilötunnuksen. Oletin niiden jääneen pois koska ne ovat niin itsestäänselvyksiä. Arviointilomakkeen käytettävyyden vuoksi siinä on kuitenkin oltava yksilöintitiedot. Toiveena oli että kysymyksiin voisi vastata sekä rastittamalla että puhumalla. Siinä vaiheessa suunnitelmalla oli arvioinnin toteuttaminen kolmikantaisena keskusteluna, joka ei sitten myöhemmin toteutunut.

Asiakkaalle esitettäviä kysymyksiä olivat: Onko kokenut mielekkääksi, onko hyötyä työllistymiselle, miten ihmisenä kehittynyt ja mitä olet tehnyt. Nämä kysymykset toivottiin käytävän asiakkaan kanssa läpi keskustelemalla.

Työtoimintapaikaltakin toivottiin kysyttävien asioita. Kysymyksien toivottiin tarkastelevan kuntouttavaa työtoimintaa asiakkaan näkökulmasta. Heiltä haluttiin kysyä mitä tehtäviä asiakas on tehnyt ja onko työtoiminnalle asetettu tavoitetta ja mitä muutoksia on huomattu. Kysymyksiä oli myös palautteen antamisesta ja toivottiin saada selville työtoimintapaikan arviota asiakkaan tilanteesta heidän näkökulmastaan.

Sama työskentelytapa jatkui kolmannen kerran 10.9. pidetyssä aktivointitiimissä. Osallistujina olivat uudempi työvalmentaja, perusturvajohtaja, kaksi sosiaaliohjaajaa, joista toinen olin minä. Tällä kertaa keskustelu ei edennyt niin paljon kuin aiemmin ja se siirtyi arkipäivän tilanteisiin ja esimerkkitapauksiin. Arviointia koskeva keskustelu jäi pyörimään samoihin asioihin kuin edellisellä kerralla eikä tuottanut enää uutta aineistoa. Saturaatiopiste oli saavutettu. Seuraavaksi kerraksi

työstin arviointikysymykset lomakemuotoon. Lomakkeen tekemisessä pyrin ottamaan huomioon kaikki kahteen miellekarttaan kirjatut asiat. Lisäsin siihen joitakin tarkentavia kysymyksiä ja laitoin muutaman kysymyksen negatiiviseen muotoon. Kysymysten järjestyksellä ei ollut tässä vaiheessa merkitystä, eikä liioin lomakkeen ulkonäöllä. Toteutin sen Excel-taulukko-ohjelmalla ja laitoin paperin vaakaan. Näin kysymys, rastituskenttä ja lisäselitystila mahtuivat samalle riville. Käytin arviointiasteikkona Likert-asteikkoa yhdestä viiteen. Keskimäinen vastausvaihtoehto oli neutraali. Näin kehittyi kaksisivuinen arviointilomakeluonnos (LIITE 2). Arviointilomakeluonnos oli kehittämishankkeen aktivointitiimivaiheen aineiston kolmas osa. Tässä aktivointitiimin tapaamisessa toiminta ohjasi tutkimusta toimintatutkimuksen luonteen mukaisesti.

Arviointilomakeluonnosta työstäessäni nousi mieleeni ajatus muiden asiantuntijoiden mukaan ottamisesta. Aktivointitiimin asiantuntijuus oli kesän jälkeen ohentunut. Aktivointitiimissä ei ollut mukana työhallinnon edustajia eikä muita yhteistyökumppaneita. Kaipasin aktivoinnissa mukana olevien asiantuntijoiden mielipiteitä arvioinnin kehittämiseen. Heidän osaamisensa nyt ei näkynyt arviointikysymysten laadinnassa. Kiinnostavaa olisi kuitenkin saada tietää, mitä kuntouttavan työtoiminnan arvioinnissa tulisi heidän mielestään kysyä.

Neljäs käsittelykerta aktivointitiimissä oli 30.9. Jaoin arviointilomakeluonnoksen osallistujille, joita olivat perusturvajohtaja, uudempi työvalmentaja ja minä sosiaaliohjaajana. Kävimme luonnosta läpi kohta kohdalta ja kirjasin ylös esiin nousseita arviointeja. Kirjasin arviointien mukaiset muutokset käsin luonnokseen. Lisätäviä asioita ei tullut esille. Jäin edelleen miettimään laajemman asiantuntijuuden saamista mukaan kehittämishankkeeseen. Aktivointitiimin jälkeen keskustelin asiasta myös ohjaajieni kanssa.

5.2.2 Yhteistyötahojen tekemä arviointi

Kehittämistehtävä sai aluperäisestä suunnitelmasta poiketen uuden vaiheen. Nimesin tämän yhteistyötahojen antama arviointi –vaiheeksi. Menetelmänä käytettiin kirjallisesti soveltaen osallistavaa arviointia. Osallistava arviointi toteutetaan vuorovaikutuksessa. Tällä kertaa sellaiseen ei ollut aikaresurseja tarjolla. Sovelsin menetelmää ja tein saatekirjeen jossa pyysin kommentteja mukana olevasta

arviointikysymyksistä. Vein saatekirjeen ja arviointilomakeluonnoksen yhteistyökumppaneille 9.10. Yhdelle lähetin sen sähköpostilla.

Annoin heille reilun viikon vastausaikaa. Vastaukset toivoin mieluiten sähköpostilla tai sitten paperilla. Jaoin kirjeet Te-palveluiden kolmoslinjan asiantuntijoille, työvoiman palvelukeskuksen asiantuntijalle, yhteistyökumppanille HRAKSiin Hausjärven Työmyllyyn, etsivälle nuorisotyöntekijälle ja SOS II-hankkeen projektityöntekijälle. Vein kuusi kirjettä ja sain neljä vastausta ajoissa ja yhden muistuttamisen jälkeen 10.11. Yksi ei vastannut ollenkaan, koska hän oli juuri kyseisen viikon poissa töistä. Sain arvioinnit viideltä yhteistyökumppanilta. Nämä muodostivat yhteistyötahojen antama arviointi-vaiheen aineiston.

5.3 Havainnointi ja reflektointi

Toiminnan jälkeen seurasi havainnointivaihe. Siinä tein kehittämistehtävän tähän astisista aineistoista havaintoja. Analysoin yhteistyötahojen ja aktivointitiimin arvioinnit (TAULUKKO 3) keräämällä ne ensin yhdelle paperille. Tallensin ne arviointilomakeluonnoksen järjestyksessä Excel-työkirjaan. Luokitteluna olivat yleiset kommentit, asiakkaan kysymykset ja työtoimintapaikan kysymykset. Alle viivasin jos kommentissa oli jo annettu korvaava ehdotus. Muokkasin arviointilomakeluonnosta viemällä muutokset luonnokseen. Niissä ei ollut ristiriitaisuuksia vaan eri ihmiset olivat huomioineet monesti eri asioita. Samoista asioista annetut arvioinnit olivat yhteneväisiä. Tämän jälkeen muutin kaikki negatiiviset väittämät positiiviseen muotoon.

TAULUKKO 3. Yhteistyötahojen ja aktivointitiimin antamat arvioinnit

Yleiset kommentit

Väittämät alkamaan isolla kirjaimella
 Positiivisia väittämiä
 Tarkenna tarvittaessa/halutessasi
 Jakso-sanana eteen kuntouttavan työtoiminnan
 Riittävän lyhyt/pitkä ja selkeä
 Onko tarkoituksenmukaista kysyä työtehtävä/tavoite
 Ryhmittele uudelleen - väliotsikot!
 Kehittämiskysymys puuttuu

korjausehdotukset asiakkaan kysymyksiin

6. Onko lyhyempi mahdollinen
 8. Ihmisenä (=aika laaja)
 11. Viihdyn työtoiminnassa niin hyvin etten halua muutosta (lause on kaksi kertaa)
 13. Työkykyyn (kirjoitusvirhe) x2
 14. Päähdeongelma pitäisi avata mitä tarkoittaa
 15. Päähdetyöntekijän palveluja on saatavilla tarvittaessa
 15. Tiedän mihin otan yhteyttä (kun-sana korvataan jos-sanalla) jos tarvitsen...
 16. tarvittaessa
 18. Auttavat ... minua jaksamaan
 20. Tulen toimeen...
 21. Saan riittävästi...
 22. saan riittävästi...
 24. TE-palvelut (ent. työvoimatoimisto)
 28. Olen saanut...
 29. Ei sanaa elämänhallinta (ammattilaisten slangia)
 Lisäksi avokysymys: Mitä/miten sinun mielestäsi kannattaisi kehittää tätä työtoimintaa?

korjausehdotukset työtoimintapaikan kysymyksiin

1. Ei työntekijän (termi väärin)
 3. Miltä alalta?
 7. Mille alalle?
 8. Sitoutunut - mitä tarkoittaa?
 9. Asiakkaalla on puutteita työ- ja toimintakyvyssä.
 11. Autan/olen auttanut
 12. Käskeä vaihtaa jatkuvasti ohjata ja kehottaa työtehtävissä
 12. Käskeä muuttaa ohjata
 14. Kyseessä olevan ohjaukseen x2
 15. Työntekijän syrjäytymistä voi ehkäistä työtoiminnalla
 15. Tämän asiakkaan syrjäytymistä 2x

Havainnointia seurasi reflektointivaihe. Reflektointi on totuttujen toimintatapojen kriittistä pohdintaa (Heikkinen ym. 2007, 34). Minusta luonnoksesta puuttui edelleen jotain ja jotain oli liikaa. Reflektoin havainnoitejani teoriaan ja kävin läpi arviointia käsitteleviä tutkimuksia ja arviointilomakkeita. Robsonin (2001) mukaan tutustuminen muiden tekemiin kysymyksiin voi säästää aikaa ja helpottaa vertailua muihin hankkeisiin. Tavoitesivun taulukkomuotoinen ulkoasu sai vaikutteita valmennustoimien seurantalomakkeesta (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015).

Rautakorpi (2010) on tehnyt laajan lomakkeen kuntouttavan työtoiminnan voimaannuttavista vaikutuksista. Hänellä oli hyvin perusteellinen arviointi, joka on tarkoitus toistaa yhden asiakkaan kanssa kaksi-kolme kertaa. Hänen innostamaan vahvistui tavoitesivun tarpeellisuus ja tavoitteiden etenemisen seuranta. Hänen käyttämänsä lomakkeisto on pitkä ja edellyttää asiakkaalta pitkäjänteisyyttä ja kirjallisia taitoja. Sipilä (2014) oli tehnyt arvioinnin kehittämisen yhdessä asiakkaiden kanssa. Asiakkaat olivat toivoneet mahdollisimman vähän kysymyksiä. Tarkastelin omia kysymyksiäni hyvin kriittisesti tämän jälkeen. Voisiko jotain jättää pois? Tähän en kuitenkaan ryhtynyt koska kysymykset olivat syntyneet kehittämishankkeen aikana ja jokaisella niistä oli tarkoitus miksi ne olivat tähän saakka päässeet. Mäkeläinen (2012) oli käyttänyt Valtaistava arviointia tehoAPA-JAlla. Valtaistava arvioinnissa oli kolme kohtaa, joista he keskustelivat ryhmässä. Aihealueet olivat vision luominen pienryhmissä, katsaus nykytilanteeseen ja tulevaisuuden suunnittelu. Tästä nousi esiin jälleen kuntouttavan työtoiminnan tavoitteiden asettamisen ja seurannan suuri merkitys.

Sen jälkeen jatkoin lomakkeen analysointia teemoittelun avulla. Merkitsin Exceltaulukkoon jokaisen kysymyksen joko keltaisella (ensimmäinen miellekartta) tai vihreällä (toinen miellekartta) värillä jos se oli myös miellekartassa. Loput asiakkaan vastattavaksi tarkoitetut kysymykset poistin kokonaan. Työtoimintapaikan vastattavaksi tarkoitettuihin kysymyksiin jätin värittämättömät kysymykset, koska niissä kysyttiin kuntouttavan työtoiminnan jatkokehittämisen kannalta tärkeitä asioita.

Jäljelle jääneet kysymykset luokittelin edelleen teemoittelun avulla. Siitä muodostuivat kysymysten väliotsikot: Kuntouttavan työtoiminnan sopimus, kuntouttava

työtoiminta, työelämävalmiudet, työ- ja toimintakyky, elämäntilanne ja palvelujen saatavuus. Poistin arviointiasteikosta keskimmäisen ja täsmensin jäljelle jääneiden asteikon kohtien nimet. Poistamalla neutraalin vastausvaihtoehdon pakotin asiakkaan ottamaan kantaa asiaan. Toki hän voisi jättää myös kokonaan vastaamatta, mutta lisäselvityskohtaan voisi kirjoittaa perustelunsa joka vastaukseen tai vastaamattomuuteen. Lopuksi lisäsin vielä kehittämistä koskevan kysymyksen lomakkeelle sekä työtoimintapaikan kysymysten perään että asiakkaan itsearviointiosion perään. Lomakkeen alkuun lisäsin vielä tavoitetaulukon ja loppuun jatko-suunnitelmakysymyksen. Erityisesti ryhmän palautetta varten tein vielä palaute-ruudun ”ruusut/risut” sosiaalihojaajille ja työvalmentajille.

5.4 Pilottiarviointi ja sen tulokset

Ryhmiä ohjaava sosiaalihojaaja esitti toiveen päästä tekemään pilottiarviointia kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa joulukuussa. Suunnittelin että teen ryhmiä varten oman supistetun arviointilomakkeen. Tästä syntyi pilottiarviointilomakkeen ensimmäinen sivu. Siinä kysytään asiakkaan tavoitteet kuntouttavaan työtoimintaan, muutokset kuntouttavan työtoiminnan aikana ja jatkopolku kuntouttavan työtoiminnan päätyttyä. Lisäksi jo aktivointitilimissä haluttiin tietää asiakkaiden kehittämis ehdotuksia Hausjärven kunnan järjestämään kuntouttavaan työtoimintaan. Sosiaalihojaaja toivoi palautetta ryhmän ohjaajille. Nämä kysymykset lisäsin pilottiarviointilomakkeen asiakasosion loppuun. Pilottiarviointilomake (LIITE 3) oli nyt nelisivuinen.

Sosiaalihojaajakollega antoi myös kehittämis ehdotuksen neliportaisesta arviointiasteikosta. Tässä vaiheessa se oli viisiportainen Likert-asteikko, joista keskimäinen oli neutraali vastaus. Nyt vaihtoehdot olivat vasemmalta oikealle: Ei ollenkaan samaa mieltä (1), jonkin verran samaa mieltä (2), ei samaa eikä eri mieltä (3), melko paljon samaa mieltä (4) ja erittäin paljon samaa mieltä (5) sekä lisäksi vielä kohta kirjalliselle selvitykselle. Neutraali-kohdan käyttö on ongelmallista, koska sillä on kaksi merkitystä: vastaajalla ei ole mitään käsitystä asiasta tai hän ei tunne kysyttävää asiaa (Kananen 2012, 126-127). Jätin neutraalin kohdan pois ja muutin numeron neljä numero kolmoseksi ja numeron viisi numeroksi neljä.

Tehtyäni muutokset päätin jakaa koko ”paketin” ryhmälle pilotointia varten. Ennakkokäsitykseni siitä että lomake ei sovellu ryhmälle saisi joko vahvistusta tai sitten se voisikin soveltua.

Arviointilomakkeen lisäksi tarvitsin vielä pilotointia varten arvioinnin palautelomakkeen. Nimesin sen tutkimuksen palautelomakkeeksi (LIITE 4) Kehitin asiakkaiden käyttöön arvioinnin palautelomakkeen johon tuli kolme avointa kysymystä.

1. Mikä on mielestäsi kuntouttavan työtoiminnan arvioinnin tarkoitus? Ketä varten sitä tehdään?
2. Mitä kysymyksiä jättäisit pois? Millaisia asioita tulisi mielestäsi kysyä?
3. Mitä muuta haluat sanoa arvioinnista?

Halusin saada selville mikä on asiakkaiden käsitys arvioinnin tarkoituksesta ja kokevatko he sen tehtävän itseään varten. Pilottiarviointilomakkeen kysymyksien suuri määrä sai minut tutkijana miettimään kysytäänkö siinä asiakkaan mielestä oikeita asioita. Ja lopuksi vielä avoin kysymys johon asiakas saisi vapaasti kirjoittaa kaiken mitä haluaisi sanoa. Palautelomake osallisti asiakkaat mukaan kehittämishankkeeseen.

Kopioin suostumuslomakkeen, arvioinnin palautelomakkeen ja nyt nelisivuinen pilottiarviointilomakkeen, josta kolme sivua oli tarkoitettu asiakkaan täytettäväksi ja yksi työpaikan esimiehen täytettäväksi. Materiaali oli valmis pilotointiin.

Arvioinnin pilotointi toteutettiin käytännön sanelemin ehdoin kirjallisena. Valitsin pilottiin neljä eri yksiköissä kuntouttavassa työtoiminnassa olevaa asiakasta, jotka olivat aloittaneet kuntouttavan työtoiminnan vuoden 2014 aikana. Soitin heille ensin ja kysyin kiinnostusta osallistua tutkimukseen. Saatua suostumuksen lähetin 9.12. heille kullekin kotiosoitteeseen arviointilomakkeen, tutkimusta koskevan suostumuslomakkeen ja arviointia koskevan palautelomakkeen. Pyysin puhelimessa heitä palauttamaan kaikki lomakkeet 19.12. mennessä sosiaalitoimistoon. Lomakkeen yksi sivu oli tarkoitettu annettavaksi työtoimintapaikan esimiehen täytettäväksi.

Samana päivänä 9.12. sosiaalihoajaakollega teki pilottiarvioinnin ryhmässä olevien asiakkaiden kanssa. Paikalla olleista viidestä henkilöstä neljä osallistui pilottiarviointiin. Yksi kieltäytyi osallistumasta. Sosiaalihoaja oli poissa seuraavan viikon ryhmäpäivänä 16.12, joten työvalmentaja jakoi pilottiarviointilomakkeet ryhmälle ja keräsi ne heiltä pois. Tällä kerralla kaikki neljä vastaajaa olivat eri henkilöitä kuin edellisellä kerralla.

Kaikki pilottiarviointiin osallistuneet asiakkaat palauttivat myös palautelomakkeen. Palautelomakkeen kokonaisvastausprosentti oli kahdeksan kolmestatoista (61,5 %). Kaikki palautetut lomakkeet tulivat ryhmiltä. Yhtään yksittäiselle henkilölle lähettämäni palautelomaketta ei palautunut takaisin määräaikaan mennessä. Palautelomakkeen vastauksia oli vähän ja ne olivat sisällöltään niukkoja. Vastaukset olivat keskenään samansuuntaisia ja luonteeltaan positiivisia.

Palautelomakkeita palautettiin kahdeksan. Ensimmäiseen kysymykseen mikä on mielestäsi kuntouttavan työtoiminnan arvioinnin tarkoitus? ja sen jatkokysymykseen Ketä varten sitä tehdään? oli vastannut 62,5 % vastaajista. Heidän mielestään arvioinnin tarkoitus oli *"ihan jees"*, *"...avata asioita/tilanteita ns. läpi"* ja *"työttömyystilastojen kaunistelu"*. Vastaajien mielestä arviointia tehdään *"järjestäjää varten"*, *"kutyssä olevia varten"*, *"ohjaajalle"*, *työvoimatsto, sossu, itselle jne,ect."* ja *"mahdollisesti itseäni varten"*.

Toiseen kysymykseen mitä kysymyksiä jättäisit pois? ja sen jatkokysymykseen millaisia asioita tulisi mielestäsi kysyä? oli vastannut 12,5 % vastaajista: *"Asialliset kaikki tarpeellinen"*.

Kolmanteen kysymykseen oli vastannut 37,5 % vastaajista: Mitä muuta haluat sanoa arvioinnista-kysymyksen vastaukset olivat: *"Mielipiteet ovat tärkeitä aina löytyy uusia näkökulmia"*, *"vaikeita"* ja *"?"* Yhden vastaus oli pelkkä kysymysmerkki.

Palautelomakkeella saadut vastaukset analysoitiin teemoittain luokitellen kysymys kerrallaan yhteen kokonaiseen lauseeseen. Ensimmäinen lause tulkitsee 1. kysymyksen vastauksia, toinen lause 2. kysymyksen vastauksia ja kolmas lause 3. kysymyksen vastauksia. Palautelomakkeella saadut tulokset analysoitiin yleisemmäksi tulkinnaksi seuraavasti:

Ensimmäinen kysymys: Mikä on mielestäsi kuntouttavan työtoiminnan arvioinnin tarkoitus? Ketä varten sitä tehdään?

Tulkinta: Arvioinnin tarkoituksena on työttömyystilastojen kaunistelu ja asioiden avaaminen viranomaisia ja kuntouttavassa työtoiminnassa olevia varten.

Toinen kysymys: mitä kysymyksiä jättäisit pois?

Tulkinta: Sen kysymykset ovat asiallisia ja kaikki tarpeellisia.

Kolmas kysymys: Mitä muuta haluat sanoa arvioinnista?

Tulkinta: Arviointi on vaikeaa ja siinä löytyy uusia näkökulmia.

5.5 Kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli

Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda asiakaslähtöinen ja osallistava arviointimalli Hausjärven kunnan kuntouttavaan työtoimintaan. Kehittäminen toteutettiin toimintatutkimuksellisella tutkimusotteella. Kehittämiseen osallistuivat sekä Hausjärven kunnan perusturvan aikuissosiaalityön aktivointitiimi että aktivoinnissa mukana olevat yhteistyökumppaneiden asiantuntijat. Opettajan ja työelämäasiantuntijan ohjausta on myös huomioitu kehittämishankkeen kuluessa. Arviointilomaketta pilotoitiin joulukuussa 2014 kahdeksalla kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalla. Kaikki arviointiin osallistuneet antoivat siitä kirjallisen palautteen. Arviointimallin luomisessa on hyödynnetty reflektointia kehittämishankkeen eri vaiheissa eikä vasta lopuksi. Lomake on kehittynyt joka vaiheen jälkeen ja kaikkien eri versiot ovat liitteinä (LIITE 2, LIITE 3 ja LIITE 5).

Arviointimalli (LIITE 5) on nelisivuinen ja se sisältää omat lomakkeensa asiakkaan itsearviointiin, työtoimintapaikan tekemään arviointiin ja tavoitteiden seurantaan. Lomakkeen sivujen järjestys muuttui vielä pilottiarvioinnin jälkeen. Tavoitesivu ja työtoimintapaikan tekemä arviointisivu ovat koko arvioinnin tärkeimmät sivut, koska niissä käytetään uusia toimintatapoja. Tavoitesivu rakentui lomakkeen ensimmäiseksi sivuksi. Siirsin työtoimintapaikan arviointisivun sen toiselle puolelle. Työtoimintapaikan arviointia ei ole ennen ollut tai se on ollut satunnaista ja suullisesti tapahtunutta. Asiakkaan itse täytettävät itsearviointisivut

sijoitettiin viimeisiksi sivuiksi. Jos lomakkeen tulostaa kaksipuoleisena, toimivat nämä sivut myös erillisinä.

Pilottiarvioinnin jälkeen muutin opettajan ohjauksen perusteella arviointiasteikon kulkemaan vasemmalta oikealle positiivisesta negatiiviseen: Aiemmin asteikko oli yhdestä neljään, nyt neljästä yhteen. Ensimmäisenä vastataan kaikkein positiivisimpaan ja sen jälkeen vaihtoehdot muuttuvat vähemmän positiivisiksi. Nyt vaihtoehdot olivat vasemmalta oikealle: Erittäin paljon samaa mieltä (4), melko paljon samaa mieltä (3) ja jonkin verran samaa mieltä (2) ja ei ollenkaan samaa mieltä (1), sekä lisäksi vielä kohta kirjalliselle selvitykselle.

Pyörittelin mielessäni miten saisin liitettyä malliin mukaan ohjeet arvioinnin tekemisestä. Erillinen ohje olisi epäkäytännöllinen. Suunnittelin ohjeet niin lyhyiksi kuin mahdollista että sain ne mahtumaan lomakkeeseen. Kirjasin ohjeen suosituksen muotoon. Erillistä ohjetta ei tarvittu ollenkaan. Arviointimalli (LIITE 5) valmistui.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Prosessin arviointia

Kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää asiakaslähtöinen ja osallistava kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli Hausjärven kunnalle.

Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa käytettiin toimintatutkimuksellista tutkimusotetta. Menetelminä olivat demokraattinen dialogi, osallistuva havainnointi ja kirjallisesti sovellettu osallistuva arviointi.

Kehittämishankkeen tuloksena syntyi asiakaslähtöinen ja osallistava kuntouttavan työtoiminnan arviointimalli Hausjärven kunnalle. Kehittämishankkeen tavoite saavutettiin.

Prosessinomaisesti edennyt kehittämishanke toteutettiin Hausjärven kunnan aikuissosiaalityön pitkäaikaistyöttömien aktivoinnin kontekstissa. Hanke osallisti kehittämistyöhön pitkäaikaistyöttömien aktivointia tekevät aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajat, kuntouttavaa työtoimintaa ohjaavat työvalmentajat ja perusturva-johtajan. Arviointivaiheissa kehittämishanke osallisti lisäksi yhteistyökumppaneita ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita. Asiakaslähtöisyys ja osallisuus kulkiivat ”punaisena lankana” läpi kehittämishankkeen; myös teemoittelussa ja kehittämishankkeen suuntaamisessa hankkeen aikana.

Aktivointitiimit-syklissä käytetty demokraattinen dialogi-menetelmä onnistui mielestäni hyvin. Aktivointitiimissä käyty keskustelu oli tasavertaista ja luontevaa. Aiheessa pysyminen olisi voinut olla yhtä hyvää joka kerralla. Yhdellä kerralla keskustelu rönkyi pois aiheesta. yritin palauttaa keskustelua arviointiin pari kertaa koska aikaa oli käytettävissä vain rajallinen aika. Keskustelu oli kyllä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaissa mutta ei kehittämishankkeen aiheissa. Toisaalta työntekijät refleктоivat työtään näiden tuoreiden asiakastilanteiden kautta.

Aktivointitiimin tapaamisia ei kesälomien vuoksi ollut ollenkaan kesäheinäkuussa ja käytännön kehittämistyön aloittaminen viivästyi. Aktivointitiimit-syklissä käytetyn osallistavan havainnoinnin tukena olisi voinut käyttää myös videointia. Omaa rooliaan ei olisi tarvinnut jakaa sekä osallistujaksi että havainnoi-

jaksi yhtä aikaa, jos tiimikeskustelun olisi kuvannut ja kirjannut keskustelun paperille litteroimalla sen jälkikäteen.

Kehittämishanke pysyi käytännön toiminnan osalta aikataulussa. Raportin kirjoittaminen siirtyi vuoden 2015 puolelle mutta muuten kaikki vaiheet saatiin hoidettua suunnitellussa aikataulussa vaikka mukaan tuli yksi lisävaihekin.

Tutkimussuunnitelmassa en ollut suunnitellut kehittämishankkeeseen erillistä yhteistyötahojen tekemää arviointia. Lisäsin sen koska aktivointitiimin ammatillinen keskustelu jäi mielestäni suppeaksi suhteessa etukäteisodotuksiini. Kävin asiasta keskustelua myös ohjaajieni kanssa. Tein päätöksen, joka perustui kehittämishankkeen toimintatutkimukselliseen luonteeseen. Käytäntö sai ohjata kehittämishankkeen kulkua. Aikataulullisesti tämä lisäys ei vaikuttanut kehittämishankkeen etenemiseen, koska tein valmistelutyöt työajan ulkopuolella ja vein kirjeet yhteistyökumppaneille muiden tapaamisten yhteydessä. He vastasivat omalla ajallaan ja tein analysoinnit työajan ulkopuolella. Yhteistä tapaamisaikaa olisi ollut mahdoton aikatauluttaa kaikkien kalenteriin sopivaksi niin lyhyellä varoitusajalla. Siksi sovelsin osallistavan arvioinnin toteutettavaksi itsenäisesti kirjallisena.

Pilottiarviointi toteutui aikataulussa. Sen toteuttamiseen oli myös tehtävä muutoksia suunnitelmaan, koska toinen sosiaaliohjaaja muutti työaikaansa puolikkaaksi ja oli töissä yleensä vain ryhmäpäivinä koko marras- ja joulukuun ajan. Oma kalenterini oli suhteellisen täynnä aktivointihaastatteluja, jotka oli sovittu jo aiemmin syksyllä. Kehittämishankkeeseen suunniteltuja kolmikantaisia arviointikäyntejä työtoimintapaikoilla ei käytännössä ollut mahdollista toteuttaa ollenkaan loppuvuoden aikana. En ollut valmis venyttämään aikataulua seuraavalle vuodelle. Mietin muita vaihtoehtoja: kuntouttavan työtoiminnan ryhmiä, kotiin postitettuja kirjeitä tai aktivointihaastattelujen yhteydessä tapahtuvia arviointeja.

Kehittämishankkeessa Hausjärven kunnan aikuissosiaalityön menetelmiä kehitettiin. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasprosessiin lisättiin aiemmin kokonaan puuttunut kuntouttavan työtoiminnan arviointi, kehitettiin siihen soveltuva nelisivuinen arviointilomake ja ohjeistus. Arviointi auttaa asiakasta refleктоimaan omaa kuntouttavan työtoiminnan jaksoaan suhteessa aiempaan elämäänsä ja suun-

taamaan oman elämänsä valintoja tulevaisuudessa tietoisesti haluamaansa suuntaan. Asiakkaan voimaantuminen mahdollistuu.

Näistä valittiin kuntouttavan työtoiminnan ryhmä ja neljä yksittäistä asiakasta puhelimen ja postin kautta lähestyttävänä. Tiistain ryhmän kolmen kuukauden jakso oli päättymässä 16.12. Tämä ryhmä soveltui ryhmän keston vuoksi arviointiin. Toisaalta arviointikysymyksiä kehitettäessä arvioinnin kohteena oletettiin olevan yksittäisessä työtoimintapaikassa olevan henkilön. Työtoimintapaikalle tarkoitetut kysymykset eivät soveltuneet ollenkaan ryhmän täytettäväksi. Ryhmää ohjaava sosiaaliohjaaja yritti täyttää työtoimintapaikan arviointia neljän ensimmäisen asiakkaan osalta, mutta pääosin siinä olevat kysymykset eivät soveltuneet ryhmälle.

Valitsin neljä jo useamman kuukauden kuntouttavassa työtoiminnassa ollutta asiakasta, joilta tiedustelin halukkuutta ensin puhelimesta. Kaikki neljä asiakasta olivat puhelimesta kiinnostuneita osallistumaan pilottiarviointiin kirjeitse. Kuitenkaan yhtään vastausta ei saapunut määräaikaan mennessä sosiaalitoimen postilaitokseen. Heidän olisi itse pitänyt tuoda se, palautuskirjekuorta eikä postimerkkiä ollut mukana. Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat eivät osaa tai pysty arviointia itsenäisesti tekemään. Sosiaaliohjaajalla pitäisi olla riittävästi aikaa tavata asiakasta ja täyttää lomakkeet siinä tapaamisen yhteydessä.

Kehittämishankkeen tulosten analysoinnissa käytettiin teemoittelua. Aktivointitiimit-vaiheessa analysoinnin apuna oli kaksi miellekarttaa. Niiden käyttö soveltui hyvin demokraattisen dialogin tuottaman aineiston jäsentämiseen ja analysoimiseen. Myös miellekartoista tuli kehittämishankkeen aineistoa, jota työstettiin seuraavassa aktivointitiimissä. Ne muodostivat arviointilomakkeen idun, jonka avulla lomakkeiden työstäminen eteni luontevasti. Ne soveltuivat myös kehittämishankkeen reflektointiin ja lomakkeen kehittelyn analysointiin myöhemmissä vaiheissa.

Ryhmässä tehtyjen arviointien yhteydessä asiakkaat täyttivät palautelomakkeen. Myös siinä sovellettiin kirjallisesti osallistavaa arviointia. Palautelomakkeella saadut tulokset analysoitiin teemoittelulla yleisemmäksi tulkinnaksi.

Pohdin myös taustakysymysten laajuutta. Iän ja sukupuolen voi korvata henkilötunnuksella, jonka avulla sosiaalitoimen järjestelmästä ja/tai Typpi-järjestelmästä löytyvät kaikki muutkin taustatiedot ikää, sukupuolta, osoitetta ja työhistoriaa myöten. Omatyöntekijän nimi olisi hyvä olla, koska asiakkaalla ole aina tietoa kuka hänen omatyöntekijänsä kulloinkin on.

Ryhmässä oli sosiaaliohjaajan mukaan ihmetelty miksi jokaisella sivulla kysytään samat taustatietokysymykset. Useimmat olivat täyttäneet ne vain ensimmäisellä sivulla. Lopulliseen versioon laitoin vain nimen ja henkilötunnuksen jokaiselle sivulle, jotta erilliset paperit voidaan yhdistää oikeaan asiakkaaseen myöhemmin.

Arviointilomakkeen kehittäminen eteni luontevasti prosessina kehittämishankkeen edetessä. Arviointilomakkeesta on kolme eri versiota, jotka on nimetty eri nimillä niiden erottamiseksi toisistaan. Ensimmäiseksi kehittyi arviointilomakeluonnos (LIITE 2). Tämä luonnos esitettiin aktivointitiimissä ja lähetettiin yhteistyötahoille arvioitavaksi. Toisen lomakeversion nimesin pilottiarviointilomakkeeksi (LIITE 3). Siinä oli jo hyödynnetty kahden ensimmäisen vaiheen kehitystyön tulokset. Yhteistyötahoilta ja aktivointitiimistä saadut kommentit kehittivät sitä edelleen. Tätä lomakeversiota käytettiin asiakkaiden kanssa pilottiarvioinnissa. Arviointimalli (LIITE 5) sisältää kolmannen ja lopullisen arviointilomakeversion. Siihen tuli joitakin muutoksia pilottiarvioinnin jälkeen. Nyt arviointimalli on käytövalmis.

Toimintatutkimuksellinen tutkimusotteen mukaisesti suunnittelu, toiminnan toteutus, toiminnan arviointi ja seuranta etenivät kehämäisesti kehittämishankkeen läpi (Heikkinen ym. 2007, 35). Kehittämishankkeessa käytetyt tutkimusmenetelmät tukivat tavoitteen toteutumista ja mielestäni soveltuivat hyvin kehittämishankkeen aiheen käsittelyyn.

6.2 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointia

Kehittämishanke toteutettiin hyvän tieteellisen käytännön edellytysten mukaan. Tutkimuksessa huomioitiin rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tallentamisessa ja arvioinnissa. Siinä sovellettiin tieteellisen tutkimuksen kriteeri-

en mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankintatapoja ja tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Viittaukset muiden tutkijoiden tutkimuksiin tehtiin asianmukaisesti ja tutkijoiden työtä kunnioittaen. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi sekä syntyneiden tietoaineistojen tallennus tehtiin tieteellisen tiedon vaatimusten mukaan. Kehittämishankkeelle haettiin tutkimuslupa Hausjärven kunnan Perusturvalautakunnalta ennen työn aloittamista. Lisäksi jokaiselta asiakkaalta kysyttiin kirjallinen lupa hänen tietojensa käyttämiseen tässä kehittämishankkeessa (Henkilötietolaki 523/1999, 12§; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 14§). Tutkija-kehittäjänä säilytän itse koko kehittämishankkeen aineiston eikä anna sitä sivullisten tietoon. Kehittämishanke tapahtui sosiaalitoimessa, jossa asiakkaan tietosuojaa on laeilla (Henkilötietolaki 523/1999; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000) määritelty ja kehittämishankkeessa noudatettiin lain mukaista tietosuojaa. Kehittämishankkeen päätyttyä mahdollisia henkilötietoja tai arkaluontoisia asioita (Henkilötietolaki 523/1999, 32-34§) sisältävät lomakkeet tuhottiin. (Kuula 2006, 34; Hyvä tieteellinen käytäntö 2015.)

Tutkimuseettisesti on tärkeää mitä tutkittavista kirjoittaa (Vilkkä 2006, 116). Kehittämishankkeessa ei tarvita tutkittavien ääntä, kuvaa, henkilötunnusta, nimeä, ikää eikä yhteystietoja. Kehittämisen kohteena oleva arvioinnin vastaukset voivat olla tällaisia suoria tunnisteita (Kuula 2006, 109). Kehittämishankkeessa ei analysoida arvioinnin vastauksia. Arvioinnin pilotoinnissa olisi voinut tulla näitä tietoja vastaan mutta kaikki pilotoinnissa käytetyt vastauslomakkeet tuhottiin heti kehittämishankkeen raportin valmistuttua.

Sosiaalitoimen rekisteritietoja ei yhdistetä millään tavoin kehittämishankkeeseen eikä päinvastoin. Asiakkaat ovat sosiaalihuollon asiakkaana ja tutkija-kehittäjä on sosiaalihuollon työntekijä.

Koska kehittämishanke ei ole sosiaalihuollon normaalia toimintaa, ennen palautelomakkeen täyttämistä asiakaalta pyydettiin kirjallinen suostumus nimettömän palautelomakkeen tietojen käyttämiseen tässä kehittämishankkeessa. Jokaisella asiakkaalla oli oikeus myös kieltäytyä osallistumasta kehittämishankkeeseen. (Kuula 2006, 106; Robson 2001, 51.)

Kehittämishankkeessa syntyi aineistoa kehittämisen tuloksena. Syntynyttä aineistoa käsiteltiin uudelleen ja taas syntynyttä aineistoa käsiteltiin uudelleen. Aineistot eivät sisällä asiakkaiden tietoja vaan kertovat kehittämisen kohteena olevasta ilmiöstä. Kehittämishankkeena aikana syntynyttä aineistoa ja muuta tutkimusmateriaalia säilytetään tutkija-kehittäjän kotona muistitikulla ja paperitulosteina kootusti pahvilaatikossa kymmenen vuoden ajan.

Kehittämishankkeessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä luotettavuuden ja uskottavuuden takaamiseksi. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa mietittiin tarkkaan miten aineistoa kerätään, keneltä sitä kerätään, minkälaisia tutkimuslupia tarvitaan ja ennen kaikkea miten aineistoa säilytetään ja tarvitaanko asiakkaista henkilötietoja tähän kehittämistehtävään. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2015.)

Kehittämishankkeen luotettavuuden lisäämiseksi dokumentoitiin tutkimusmenetelmien valinnat, kehittämishankkeen vaiheet ja toiminnot perusteluineen tähän raporttiin. Lisäksi pidin tutkimuspäiväkirjaa kehittämishankkeen ideointivaiheesta lähtien tietokoneeni Excel-ohjelmalla. Näiden avulla voidaan todentaa kehittämishankkeen arvioitavuus. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2015.)

Tutkimuksellisesti kehittämishanketta ei pysty samanlaisena toistamaan, koska kehittämishanke on kontekstiin sidottu. Tulokset voidaan tulkita eri tavoin eri näkökulmista tarkasteltuna. Aivan samanlaista kehittämishanketta ei eri aikana, eri ihmisten kanssa ja eri toimintaympäristössä voisi toteuttaa. Kehittämishankkeessa tavoitellaan muutosta, joten tutkimustulosten pysyvyys ei olisi toistetussa kehittämishankkeessa edes tavoiteltavaa. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2015.)

Tässä kehittämistehtävässä valittiin otos. Otos määrittyi kontekstin mukaan. Sitä edustaako otos koko populaatiota tai koko kuntouttavan työtoiminnan asiakaskuntaa, ei voi varmuudella sanoa. Otos oli sidottu juuri sillä hetkellä ryhmässä oleviin asiakkaisiin. Taustamuuttujia ei erikseen tarkasteltu. Toki se tiedetään että kaikilla oli aktivointiehto ja vähintään 500 päivän työmarkkinatukijakso ennen syyskuussa alkanutta kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan jaksoa. Se tiedetään että sattumalta otoksessa oli yhtä paljon naisia ja miehiä. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta katsottuna kehittämishankkeeseen osallistuneet edustivat kehittämis-

hankkeen aikana ollutta työntekijä- ja asiakaskuntaa. (Kuula 2006, 225; Kananen 2012, 171.)

Aineisto osoitti saturaatiopisteen kolmannessa aktivointitiimin tapaamisessa. Kysymyksiä ei enää kehittynyt lisää ja keskustelua oli vaikea saada pysymään enää annetussa aiheessa. Huomasin tämän jo tapaamisen aikana.

Kehittämishankkeen luottamusta lisäävät yhteistyötahojen mukaan ottaminen kesken kehittämishankkeen, koska se lisää ymmärrystä kehittämishankkeen kohteena olevasta ilmiöstä. Kehittämishanke perustuu muiden tutkimustulosten käyttöön oman tutkimuksen tukena. Nämä tutkimustulokset esitellään kehittämishankkeen teoriaosuudessa. Kehittämishankkeen tavoite saavutettiin, mikä ei välttämättä lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2015.)

6.3 Tulosten arviointia ja jatkokehittämisehdotukset

Kehittämishanke on toteutettu työelämän tarpeeseen. Hausjärven kunnan kuntouttavassa työtoiminnassa ei ole aiemmin ollut käytössä arviointilomaketta eikä kuntouttavaa työtoimintaa arvioitu säännöllisesti. Asiakkaan kanssa oli keskusteltu jakson onnistumisesta mutta työtoimintapaikan palautetta on voinut saada vain satunnaisesti ja suullisesti. Arviointilomake on tulossa käyttöön Hausjärven kunnan kuntouttavaan työtoimintaan. Kehittämishankkeen tavoite saavutettiin.

Miten kuntouttavan työtoiminnan arviointi käytännössä järjestetään, se on vielä avoinna. Arviointi voidaan toteuttaa sosiaaliohjaajan ohjaamana työtoimintapaikalla kolmikantaisena, mutta silloin työvoimahallinnon osuus jäisi pois. Työntekijöiden aikaresurssi voi tulla esteeksi. Toisaalta arviointi voidaan toteuttaa osallistamalla asiakasta ja työtoimintapaikkaa täyttämään omat sivunsa etukäteen ja silloin keskustelu jäisi aktivointihaastattelussa toteutettavaksi. Siinä tapauksessa sosiaaliohjaaja edustaisi myös työtoimintapaikan näkemystä ja toisi palautteen keskusteluun. Lisäksi aktivointihaastattelussa määritellään aina uuden kuntouttavan työtoimintajakson tavoite, joten tavoitesivun voisi ottaa käyttöön jo sovittaessa kuntouttavan työtoiminnan jaksosta. Lomakkeet toimivat myös erillisinä.

Lomakkeiden käytön aloittamisen jälkeen ne tulisi koota yhteen ja tehdä arviointiraportti vuosittain budjetin laatimisen yhteydessä perusturvalautakunnalle. Arvioinnista on hyötyä sekä yksittäiselle asiakkaalle että palvelun järjestäjille.

Kehittämishankkeen tuotos on hyödyllinen lisä Hausjärven kunnan kuntouttavan työtoiminnan käytäntöön. Se tuo asiakkaalle että viranomaisille asiat näkyväksi samanlaisina ja luo pohjan yhteiselle keskustelulle. Toiminta, jossa määritellään sekä lähtökohta- että tavoitetilanne, mahdollistavat tutkimuksien mukaan autetuksi tulemisen ja muutoksen (Hokkanen, 2014, 6). Asetetut tavoitteet on yhdessä asetettuja ja niihin on kaikki osapuolet sitoutuneet. Lomakkeelle voi asiakas itse merkitä konkreettisen etenemisensä asian suhteen. Hänen asiansa ja tilanteensa esitetään konkreettisesti tavoitemuodossa, joten niiden parissa on helpompi työskennellä. Joskus eteneminen on hitaampaa tai pienempää, mutta lomake tekee sen näkyväksi kaikille. Pienikin muutos entiseen on asiakkaalle hyvä asia ja vie häntä kohti parempaa elämänhallintaa tai työllistymistä. Kun kirjoitetaan pienetkin tavoitteet ylös, voidaan tehdä muutos näkyväksi. Pienetkin muutokset ovat merkityksellisiä asiakkaan voimaantumisen polulla.

Arviointi muistuttaa tutkimusta monin tavoin. Tässä kehittämishankkeessa ei toteutettu kokonaista arviointia. Pilottiarviointi onnistui ihan hyvin. Näiden kysymyksien ja kehitetyn lomakkeen avulla on mahdollista koota esimerkiksi läpileikkaus jonkin kuukauden kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden näkemyksistä tai tehdä seuranta vuositasolla perusturvalautakuntaa varten.

Kehittämishankkeen aikana en voinut olla ihmettelemättä sitä miksi aktivointi on Hausjärven kunnassa näin alkutekijöissään vielä 2010-luvun puolivälissä. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on tullut jo vuonna 2001. Oma työkokemukseni on Uudeltamaalta ja Päijät-Hämeen alueelta eri koulutus- ja työpajaympäristöistä. Useilla paikkakunnilla välityömarkkinat ovat tärkeä osa aktivointiprosessia.

Jatkotutkimus- tai kehittämishankkeeksi esitän kuntouttavan työtoiminnan arviointitutkimusta tässä kehittämishankkeessa esitetyllä arviointimallilla. Tähän olisi hyvä käyttää sähköistä palautejärjestelmää jolla raportteja saisi tietyillä kriteereillä esim. vuositasolla. Saatu palaute käsiteltäisiin ja tulos kirjattaisiin vuosikertomukseen. Asiakaspalaute vaikuttaisi osaltaan seuraavan vuoden toimintasuunnitel-

maan ja budjettiin. Muun muassa näiden avulla voitaisiin edistää asiakaslähtöisyyttä ja palvelun käyttäjän osallisuutta. Jatkuva toiminnan laadun kehittäminen edellyttää myös taloudellista panostusta.

Jatkotutkimuksen aiheeksi nousee myös enemmän sosiaalityön näkökulmasta tehtävä yhden tai kahden kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan kvalitatiivinen case-seurantatutkimus pidemmältä ajalta, esim. kaksi vuotta sopimuksen alkamisajasta eteenpäin. Sen avulla voisi tarkastella asiakkaan omia kokemuksia, kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ja vaikuttavuutta.

LÄHTEET

Arki, arvot, elämä, etiikka. 2005. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.

Hallitusohjelma 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston kanslia 22.6.2011. [viitattu 20.2.2015]. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>

Hallitusohjelma 2014. Valtioneuvoston tiedonanto 24.6.2014 nimitetyn pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelmasta. Valtioneuvoston kanslia 24.6.2014. [viitattu 20.2.2015]. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/145135/Stubbin+hallituksen+ohjelma/fafd39bc-307c-4cde-8b4c-b97724cf24ef>

Hausjärven kunta. 2012. Kunnan tilinpäätös 2011. [viitattu 13.1.2015]. Saatavissa:

http://www.hausjarvi.fi/Tiedostot/HAUSJ%C3%A4RVI/Ha_Ajankohtaista/2012/Tilinpaaotos%202011.pdf

Hausjärven kunta. 2013. Kunnan tilinpäätös 2012. [viitattu 13.1.2015]. Saatavissa:

http://www.hausjarvi.fi/Tiedostot/HAUSJ%C3%A4RVI/Ha_Ajankohtaista/2013/tasekirja%202012.pdf

Hausjärven kunta. 2014a. [viitattu 8.3.2014]. Saatavissa:

<http://hausjarvi.fi/Hausjarvi/Etusivu/Info/Yhteispalvelupiste/>

Hausjärven kunta. 2014b. Kunnan tilinpäätös 2013. [viitattu 15.3.2014]. Saatavissa:

http://www.hausjarvi.fi/Tiedostot/HAUSJ%C3%A4RVI/Ha_Hallinto/Tasekirja.pdf

Hausjärven kunta. 2014c. Sijainti kartalla. [viitattu 8.3.2014]. Saatavissa:

<http://www.hausjarvi.fi/Hausjarvi/Sivut/Yleistietoa/Sijainti-kartalla/>

Hausjärven kunta. 2014d. Talousarvio 2015. Taloussuunnitelma 2015-2016. [viitattu 15.3.2014]. Saatavissa:

http://www.hausjarvi.fi/Tiedostot/HAUSJ%C3%A4RVI/Ha_Ajankohtaista/2014/Talousarviokirja%202015_KVALT%209%2012%202014_FINAL_v1%201.pdf

HE 183/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. [viitattu 16.1.2015]. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140183>

Hedemäki, O. (toim.) 2013. Seinätön valmennus työpajalla. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Helsinki. [viitattu 2.4.2015]. Saatavissa: http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/fe2db4dd5c1e2d9129d8f7f90ff617e4/1428858670/application/pdf/326728/TPY_Sein%C3%A4t%C3%B6nValmennus.pdf

Heidenreich, M. & Graziano, P. 2014. Lost in activation? The governance of activation policies in Europe. *International journal of social welfare* 23, S1-S5.

Heikkinen, H. L.T. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, H. L.T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) 1999. Siinä tutkija, missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena-kustannus.

Heikkinen, H. L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy.

Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes. Tutkimuksia 123. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. Väitöskirja. Saarjärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Henkilötietolaki 523/1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, L. 2014. Autetuksi tuleminen. Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. [viitattu 20.1.2015]. Saatavissa:

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95937/Hokkanen_ActaE%20145pdfA.pdf?sequence=4

Hyvä tieteellinen käytäntö. 2015. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [viitattu 21.1.2015]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen. Helsinki: WSOYpro.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 38/2010. Helsinki. [viitattu 16.1.2014]. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/4aa5eb26-0e0e-4dac-928e-4597d8c7a8d9>

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioida toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 46/2011. Helsinki. [viitattu 16.1.2014]. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c7db7901-6ac7-422b-b09f-b62c88a3737a>

Karjalainen, V. 2011. Aktiivisen sosiaalipolitiikan ristiriitainen tehtävä. Teoksessa Karjalainen, V. & Palola E. (toim.) 2011. Sosiaalipolitiikka hukassa vai uuden jäljillä? Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 16.1.2014]. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/970d363e-9edf-4b54-a76e-446b81ed34b5>

Karjalainen, V., Pasuri, A., Saikku, P. & Seppälä, A. 2008. Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Stakesin raportteja 20/2008. Stakes. [viitattu 19.1.2015]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>

Kaste. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012-2015. Toimeenpanosuunnitelma. STM. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 2012:20. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-23137.pdf

Kela. 2014. Kuntien työmarkkinatukien rahoitus. [viitattu 14.1.2015]. Saatavissa: <http://www.kela.fi/tyomarkkinatuen-kuntarahoitus1>

Kela. 2015. Kelasto. Työmarkkinatukiseuranta. [viitattu 14.1.2015]. Saatavissa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT088BL

Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T., Huttunen, Rauno, Moilanen, Pentti (toim.) 1999. Siinä tutkija, missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atenakustannus, 63-83.

Kotiranta, T. 2008. Aktivoinnin paradoksit. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen väitöskirja. [viitattu 4.5.2014]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18004/9789513932503.pdf?sequence=1>

Krogstrup, H. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi. Bikva-malli. Hyvät käytännöt – Menetelmäkäsikirja. Helsinki: Stakes.

Kumppaniksi ry. 2015. Toimintakyvyn arviointi ICF-viitekehyksessä VAT:n (valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä) avulla. Kajaani. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa: <http://www.kumppaniksi.fi/cms/kumppaniksi/103/VAT-arviointi.pdf>

Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/aktivointisuunnitelma>

Kuula, A. 2001. Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere: Vastapaino.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Lahtonen, M. 1999. Keskustellen parempaan työyhteisöön. Teoksessa Heikkinen, H. L.T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) 1999. Siinä tutkija, missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena-kustannus, 201-220.

Laiho, S. 2010. Kuntouttavan työtoiminnan prosessien kehittäminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Sosiaalialan YAMK – opinnäytetyö. [viitattu 5.4.2014]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005078334>

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 13 §:n muuttamisesta 142/2015. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150142>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta 1372/2014. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141372>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki toimeentulotuesta 1412/1997. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412>

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141369>

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 1370/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141370>

Lukiolaki 659/1998. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>

Maunula, S. 2015. Re: Tilastoja? [sähköpostiviesti] Vastaanottaja Jantunen, S. Lähetetty 20.1.2015.

Mattila, I. 2010. Kuntouttavan työtoiminnan alkukartoitusryhmät – ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen Vantaalla. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan ja rikosseuraamusalan kehittäminen ja muutosprosessien arviointi. Sosiaalialan YAMK-opinnäytetyö. [viitattu 29.3.2014]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201101111193>

Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia –sarja 4. International Methelp Ky.

Myrskylä, P. 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi No 19, 1.2.2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta. [viitattu 20.2.2015]. Saatavissa: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf>

Mäkeläinen, L. 2012. Itsevarmuutta työtehtävissä ja ihmisenä. Valtaistava arviointi TehoAPAJA-hankkeessa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Kuntoutus. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö. [viitattu 13.12.2014]. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/40846/OPN%20Laura%20Makelainen%20YAMK%202012.pdf?sequence=1>

Pekkala, T. (toim.) 2012. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Valtakunnallinen työpajajyhdistys ry. BalanssiAkademia. Edita Prima Oy. 7. painos.

Perusopetuslaki 628/1998. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>

Pihl, A. 2012. Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. [viitattu 4.5.2014]. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37710/URN:NBN:fi:jyu-201204201560.pdf?sequence=1>

Raivio, H. 2013. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. Sosiaalihoitolaki muuttuu – lisääntykö osallisuus? –seminaari 12.4.2013. Helsinki. [viitattu 9.3.2014]. Saatavissa: <http://www.slideshare.net/THLfi/osallisuus-syrjytymisen-vastaparina-helka-raivio>.

Rautakorpi, K. 2010. Arviointi osana kuntouttavan työtoiminnan voimaantumisprosessia –Voidaanko ihmisen voimaantumista havainnollistaa ja arvioida? Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. [viitattu 4.5.2014]. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23634/URN:NBN:fi:jyu-201005241912.pdf?sequence=1>

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammi.

Sandberg, O. 2015. Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja. [viitattu 11.1.2015]. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96542/978-951-44-9677-6.pdf?sequence=1>

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun opettajakoulutuslaitos. [viitattu 9.5.2014]. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sipilä, H-M. 2014. Kuntouttavan työtoiminnan arviointilomakkeen asiakaslähtöinen kehittäminen. Laurea ammattikorkeakoulu. Tikkurilan yksikkö. Sosiaali- ja terveysalan YAMK opinnäytetyö. [viitattu 7.12.2014]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112817316>

SOS II-hanke. 2014. Esite.

Sosiaalihoitolaki 710/1982. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

STM. 2015. Sote-uudistus. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Viitattu [8.3.2015]. Saatavissa:

http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/palvelurakennemuutost

SOSTE. 2015. Arviointityökaluja. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa: <http://www.soste.fi/elinvoimaiset-jarjestot/arviointitoiminta/arviointitietoa/arviointityokaluja.html>

Suomen Perustuslaki 731/1999. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

TEM 2012. Työttömyystietoja Ely-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuonna 2011. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:

<http://www.tem.fi/files/31917/tekkun2011.pdf>

TEM 2013. Työttömyystietoja Ely-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuonna 2012. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:

<http://www.tem.fi/files/35524/elykun2012.pdf>

TEM 2014a. TEM työllisyyskatsaus joulukuun 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 8.3.2014]. Saatavissa: <http://www.tem.fi/files/38564/JOULU13.pdf>

TEM 2014b. Työttömyystietoja Ely-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuonna 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:

<http://www.tem.fi/files/38575/elykun2013.pdf>

TEM 2015a. TEM työllisyyskatsaus joulukuun 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:

http://www.tem.fi/files/41931/TKAT_joulu_2014.pdf

TEM 2015b. Työttömyystietoja Ely-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuonna 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:

<http://www.tem.fi/files/41942/elykun2014.pdf>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Työttömyysturvalaki 1290/2002. Saatavissa:
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>

Valtakunnallinen työpajayhdistys. 2015. Valmennustoimien seurantalomake. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:
http://www.tpy.fi/mita_me_teenme/hankkeita/toteutettuja_hankkeita/erilaiset_op_pijat_tyopajoilla/lomakkeet/

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Tammi.

Vähätalo, R. 1998. Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Weiss, C. 1998. Evaluation. Second edition. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

YAMK-opinnäytetyön ohje. 2015. Lahden ammattikorkeakoulu. [viitattu 15.12.2014]. Saatavissa Lahden ammattikorkeakoulun intranetista:
<http://reppu.lamk.fi/mod/book/view.php?id=358182>

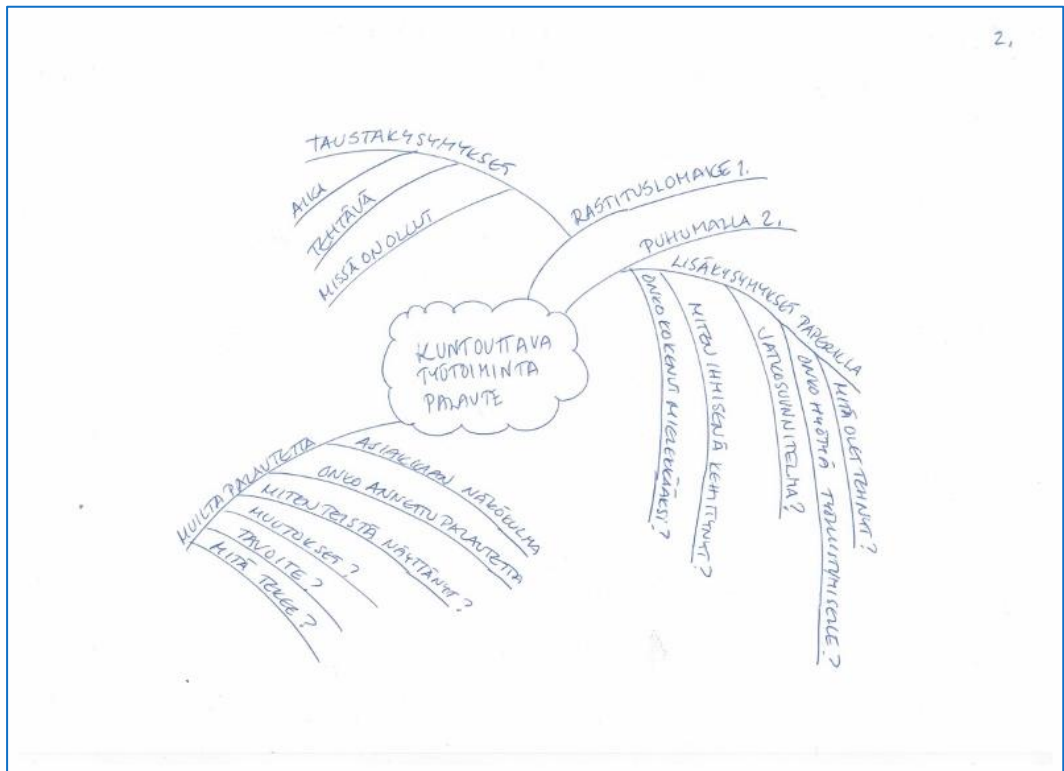
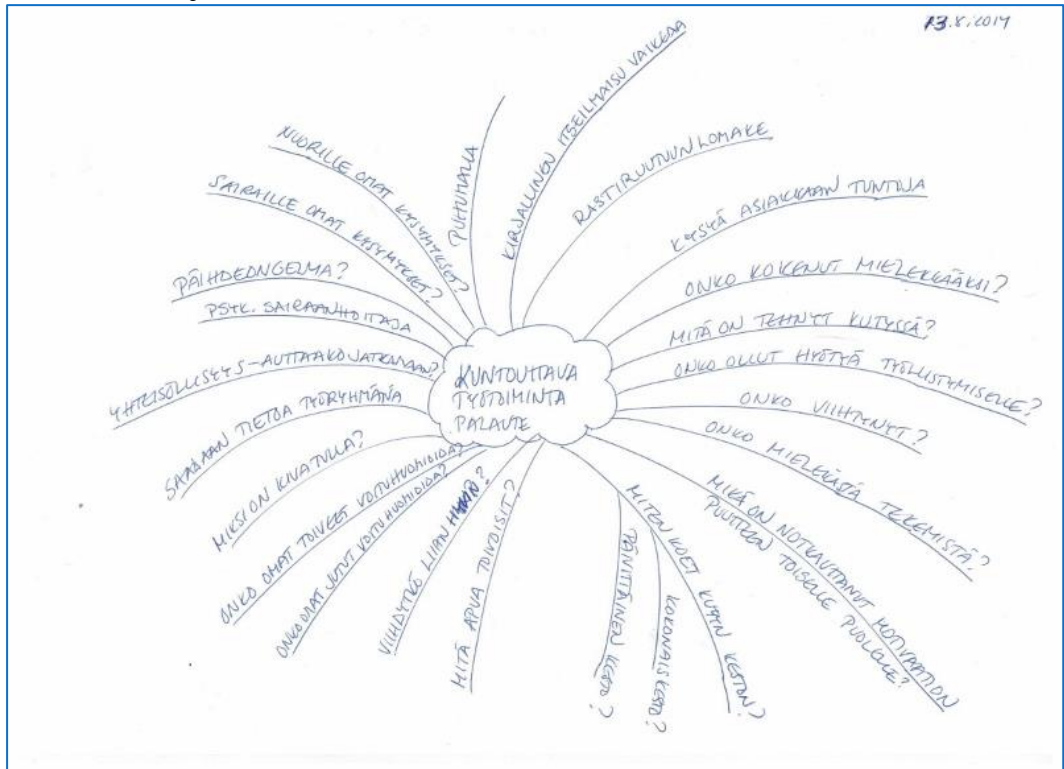
Yhdistyneet kansakunnat. 2014. Ihmisoikeudet. [viitattu 17.1.2015]. Saatavissa:
<http://www.yk.fi/node/5>

Yleinen suomalainen asiasanasto. 2015. YSA. [viitattu 25.1.2015]. Saatavissa:
<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>

LIITTEET

Miellekartta 1 ja miellekartta 2

LIITE1

Hausjärven kunta

Kuntouttavan työtoiminnan arviointi

Taustakysymykset

nimi	ikä	sukupuoli
ajanjakso, pv/vko ja tunteja/pvä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Aiemmat kuntouttavan työtoiminnan sopimusjaksot

ajanjakso, pv/vko ja tunteja/pvä	työtehtävä	työtoimintapaikka
ajanjakso, pv/vko ja tunteja/pvä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Vastaa väittämiin rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

	ei ollenkaan samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	melko paljon samaa mieltä	erittäin paljon samaa mieltä	Mikä? Mikä? Miten? Mikä?
1 Minun kanssani on määrittelty jaksolle tavoite	1	2	3	4	5	
2 Olen tehnyt sitä työtehtävää mitä tuln tekemään	1	2	3	4	5	
3 Jaksun kesto on sopivan pituinen	1	2	3	4	5	
4 Työpäivien määrä viikossa on sopiva	1	2	3	4	5	
5 Työpäivän pituus on sopiva	1	2	3	4	5	
6 Työpäivän pituus saisi olla lyhyempi kuin 4 tuntia	1	2	3	4	5	
7 Jaksosta on hyötynyt työllistymiselläni	1	2	3	4	5	
8 Olen kehittänyt jakson aikana ihmisenä	1	2	3	4	5	
9 Olen kokenut jakson mielekkääksi	1	2	3	4	5	
10 Olen viihtynyt työtoimintapaikassani	1	2	3	4	5	
11 Viihtymisen syy on ollut liian hyvin, en halua muutosta	1	2	3	4	5	
12 Tulen toiseen muiden työntekijöiden kanssa	1	2	3	4	5	
13 Minulla on työkäynnin vaikuttavia sairauksia	1	2	3	4	5	
14 Minulla on työhön vaikuttavia päihdeongelmia	1	2	3	4	5	
15 Päihdehoitajan palveluja on saatavilla	1	2	3	4	5	
16 Psykiatrisen sairaanhoitajan palveluja on saatavilla	1	2	3	4	5	
17 on kiva tulla työtoimintaan	1	2	3	4	5	

kutyarviointilomake_versio1

Työtoimintapaikan esimies täyttää

Vastaa väittämiin rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

	ei ollenkaan samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	melko paljon samaa mieltä	erittäin paljon samaa mieltä	Mikä? Mikä? Miten? Mikä?
18 yhteisö/työpaikan muut työntekijät auttavat jaksamaan	1	2	3	4	5	
19 omat toiveeni on huomioitu työssä	1	2	3	4	5	
20 en tule toimeen esimieheni kanssa	1	2	3	4	5	
21 toivon enemmän apua sosiaaliohjaajalta	1	2	3	4	5	
22 toivon enemmän ryhmätoimintaa toisten kanssa	1	2	3	4	5	
23 toivon enemmän oikeita työtehtäviä	1	2	3	4	5	
24 toivon enemmän apua te-palvelulta	1	2	3	4	5	
25 olen hakenut töihin tai koulutukseen jakson aikana	1	2	3	4	5	
26 olen oppinut uusia taitoja jakson aikana	1	2	3	4	5	
27 olen tehnyt päätöksen jatkokäytöstäni	1	2	3	4	5	
28 En ole saanut palautetta työstäni	1	2	3	4	5	
29 elämäntilanteeni on heikkoa	1	2	3	4	5	
30 olen tyytyväinen omaan elämäntilanteeseen	1	2	3	4	5	

Työtoimintapaikan esimies täyttää

Vastaa väittämiin rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

	ei ollenkaan samaa mieltä	jonkin verran samaa mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	melko paljon samaa mieltä	erittäin paljon samaa mieltä	Mikä? Mikä? Miten? Mikä?
1 olemme keskustelleet työntekijän tavoitteista	1	2	3	4	5	
2 työntekijällä on hyvät työelämävälmöidat	1	2	3	4	5	
3 työntekijällä on ammatillista osaamista alalta	1	2	3	4	5	
4 olen antanut positiivista palautetta työtehtävistä	1	2	3	4	5	
5 työntekijä on kehittänyt jakson aikana	1	2	3	4	5	
6 työntekijä on omä-aloitteinen työtehtävien teossa	1	2	3	4	5	
7 työntekijä soveltuu alalle	1	2	3	4	5	
8 työntekijä ei ole sitoutunut työhön	1	2	3	4	5	
9 työntekijän työ- ja toimintakyky ei riitä työn tekemiseen	1	2	3	4	5	
10 työntekijä on osa työyhteisöä	1	2	3	4	5	
11 autan jatkopolun miettimisessä	1	2	3	4	5	
12 työntekijä pitää koko ajan läksöä	1	2	3	4	5	
13 työntekijä tarvitsee lisätukea työn sujumiseen	1	2	3	4	5	
14 tarvitsen esimiehenä lisätukea ohjaukseen	1	2	3	4	5	
15 työtoiminnalla ei ehkäistä syrjäytymistä	1	2	3	4	5	

kutyarviointilomake_versio1

Hausjärven kunta/perusturva Sivu 1 (4) KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ARVIOINTILOMAKE

Taustatiedot *asiakas täyttää*

nimi	henkilötunnus	lähityöntekijän nimi
sopimusaika, päivää/vko ja tuntia/päivä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Kuntouttavan työtoiminnan itsearviointi

Tavoitteeni jaksolle	Muutokset jakson aikana	Toiminta jakson jälkeen ja yhteishenkilö
1. tavoite	käytännön teko	käytännön teko ja yhteishenkilö asiassa
2. tavoite	käytännön teko	käytännön teko ja yhteishenkilö asiassa
3. tavoite	käytännön teko	käytännön teko ja yhteishenkilö asiassa

päiväys ja allekirjoitus

Hausjärven kunta/perusturva Sivu 2 (4) KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ARVIOINTILOMAKE

Taustatiedot *asiakas täyttää*

nimi	henkilötunnus	lähityöntekijän nimi
sopimusaika, päivää/vko ja tuntia/päivä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Vastaa väittämiin rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

Kuntouttavan työtoiminnan sopimus

- Olen tehnyt sopimuksessa mainittua työtehtävää
- Jakson kesto on sopivan pituinen
- Työpäivien määrä viikossa on sopiva
- Työpäivän pituus on sopiva
- Työpäivän pituus saisi olla lyhyempi kuin lain mukainen 4 tuntia

Kuntouttava työtoiminta

- On kiva tulla työtoimintaan
- Omat toiveeni on otettu huomioon
- Olen oppinut uusia taitoja jakson aikana
- Olen saanut palautetta työstäni

Työelämävalmiudet

- Jaksosta on hyötyä työllistymiselleni
- Olen kokenut jakson mielekkääksi
- Vähden työtoiminnassa liian hyvin, en halua muutosta

Työ- ja toimintakyky

- Minulla on työkykyyn vaikuttavia sairauksia
- Minulla on työhön vaikuttava päihdeongelma
- Työyhteisö auttaa minua jaksamaan

Elämäntilanne

- Olen tyytyväinen omaan elämäntilanteeseeni
- Itsetuntumukseni on lisääntynyt jakson aikana
- Olen tehnyt päätöksen jatkopolustani

	jonkin verran eri mieltä	jonkin verran samaa mieltä	samaa mieltä		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		
1	2	3	4		

Tarkenna halutessasi/arvittaessa Mikä? Mitä? Miten? Miksi?

Taustatiedot

asiakas täyttää

nimi	henkilötunnus	lähityöntekijän nimi
sopimusaika, päivä/vko ja tunti/päivä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Palvelujen saatavuus

- 19 Saan riittävästi apua sosiaaliohjaajalta/sosiaalikuuraattorilta
 20 Saan riittävästi apua TE-palvelulta (ent. työvoimatoimisto)
 21 Päihdetyöntekijän palveluja on saatavilla tarvittaessa
 22 Psykiatrisen sairaanhoitajan palveluja on saatavilla tarvittaessa

1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4

Jatkosuunnitelmani

- palkkatyö
 palkkatukityö
 koulutus, myös työvoimakoulutus, aikaa

kuntouttava työtoiminta jatkuu
 terveysseelvytys, mahdollinen sairausloma
 muu, mikä?

Kehittämisehdotuksia kuntouttavaan työtoimintaan ja sen sisältöön Hausjärven kunnassa

Ruuksuja ja risuja sosiaaliohjaajille ja työvalmentajille

päiväys ja allekirjoitus

Taustatiedot

asiakas täyttää

nimi	henkilötunnus	lähityöntekijän nimi
sopimusaika, päivä/vko ja tunti/päivä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikan arviointi

Työtoimintapaikka täyttää

Vastaa väittämiin rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

- 1 Olemme keskustelleet asiakkaan tavoitteista
 2 Asiakkaalla on hyvät työelämävalmiudet
 3 Asiakkaalla on ammatillista osaamista työtehtävän alalta
 4 Olen antanut positiivista palautetta työtehtävistä
 5 Asiakas on kehittänyt jaksos aikansa
 6 Asiakas on oma-aloitteinen työtehtävien teossa
 7 Asiakas soveltuu työtehtävän alalle
 8 Asiakas on sitoutunut työhön
 9 Asiakkaalla on puuttelta työ- ja toimintakyvyssä
 10 Asiakas on työyhteisön jäsen
 11 Aitan/olen auttanut jatkopolun miettimisessä
 12 Asiakasta pitää jatkavasti ohjata ja kehottaa työtehtävissä
 13 Asiakas tarvitsee lisätukea työn sujumiseen
 14 Tarvitsen esimiehenä lisätukea tämän asiakkaan ohjaukseen
 15 Tämän asiakkaan syrjäytymistä voi ehkäistä työtoiminnalla

eri mieltä	jonkin verran eri mieltä	jonkin verran samaa mieltä	samaa mieltä	Mikä? Mitä? Miten? Miksi?

Kehittämisehdotuksia kuntouttavaan työtoimintaan ja sen sisältöön Hausjärven kunnassa

päiväys ja työtoimintapaikan edustajan allekirjoitus

PALAUTE KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ARVIOINNISTA

1. Mikä on mielestäsi kuntouttavan työtoiminnan arvioinnin tarkoitus? Ketä varten sitä tehdään?
2. Mitä kysymyksiä jättäisit pois? Millaisia asioita tulisi mielestäsi kysyä?
3. Mitä muuta haluat sanoa arvioinnista?

**NÄMÄ PALAUTTEET KÄSITELLÄÄN NIMETTÖMINÄ.
KIITOS ETTÄ VASTASIT!**

Hausjärven kunta/perusturva Sivu 1 (4) KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ARVIOINTILOMAKE

Taustatiedot		asiakas täyttää
nimi		henkilötunnus
sopimusaika, päivä/vko ja tunti/päivä	työtehtävä	työtoimintapaikka

Suunnitelmaan kirjatut tavoitteet ja tavoitteiden itsearviointi

Tavoitteeni jaksolle	Muutokset jakson aikana	Toiminta jakson jälkeen ja yhteishenkilö
1. tavoite	käytännön teko	käytännön teko ja yhteishenkilö asiassa
2. tavoite	käytännön teko	käytännön teko ja yhteishenkilö asiassa
3. tavoite	käytännön teko	käytännön teko ja yhteishenkilö asiassa

SUOSITUS. TÄYTETÄÄN ALUSSA JA TÄYDENNETÄÄN TARVITTAESSA.

päiväys ja allekirjoitus _____

2015

Hausjärven kunta/perusturva Sivu 2 (4) KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ARVIOINTILOMAKE

Taustatiedot		asiakas täyttää			
nimi		henkilötunnus			

Kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikan arviointi **Työtoimintapaikka täyttää**

Vastaa väittämien rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

	eri mieltä	jonkin verran eri mieltä	jonkin verran samaa mieltä	samaa mieltä	Mikä? Mitä? Miten? Miksi?
1 Olemme keskustelleet asiakkaan tavoitteista	1	2	3	4	
2 Asiakkaalla on hyvät työelämävalmiudet	1	2	3	4	
3 Asiakkaalla on ammatillista osaamista työtehtävien alalta	1	2	3	4	
4 Olen antanut positiivista palautetta työtehtävistä	1	2	3	4	
5 Asiakas on kehittynyt jakson aikana	1	2	3	4	
6 Asiakas on oma-aloitteinen työtehtävien teossa	1	2	3	4	
7 Asiakas soveltuu työtehtävien alalle	1	2	3	4	
8 Asiakas on sitoutunut työhön	1	2	3	4	
9 Asiakkaalla on puutteita työ- ja toimintakyvyssä	1	2	3	4	
10 Asiakas on työyhteisön jäsen	1	2	3	4	
11 Autan/olen auttanut jatkopolun miettimisessä	1	2	3	4	
12 Asiakasta pitää jatkuvasti ohjata ja kehottaa työtehtävissä	1	2	3	4	
13 Asiakas tarvitsee lisätukea työn sujumiseen	1	2	3	4	
14 Tarvitsen esimiehenä lisätukea tämän asiakkaan ohjaukseen	1	2	3	4	
15 Tämän asiakkaan syrjäytymistä voi ehkäistä työtoiminnalla	1	2	3	4	

Kehittämisehdotuksia kuntouttavaan työtoimintaan ja sen sisältöön Hausjärven kunnassa

Hausjärvellä _____, 2015

päiväys ja työtoimintapaikan edustajan allekirjoitus _____

SUOSITUS: TÄYTETÄÄN 2 KK:N KULUTTUA SOPIMUKSEN ALKAMISESTA. ANNETAAN ASIAKKAALLE MUKAAN, KIITOS.

2015

Taustatiedot

asiakas täyttää

nimi

henkilötunnus

Kuntouttavan työtoiminnan itsearviointi

Vastaa väittämiin rastittamalla sopivin vaihtoehto ja tarkenna vastausta sanallisesti

Kuntouttavan työtoiminnan sopimus

- Olen tehnyt sopimuksessa mainittua työtehtävää
- Jakson kesto on sopivan pituinen
- Työpäivien määrä viikossa on sopiva
- Työpäivän pituus on sopiva
- Työpäivän pituus saisi olla lyhyempi kuin lain mukainen 4 tuntia

Kuntouttava työtoiminta

- Olen kiiva tulla työtoimintaan
- Omat toiveeni on otettu huomioon
- Olen oppinut uusia taitoja jakson aikana
- Olen saanut palautetta työstäni

Työelämävalmiudet

- Jaksosta on hyötynyt työllistymiselleni
- Olen kokenut jakson mielekkääksi
- Villidyn työtoiminnassa liian hyvin, en halua muutosta

Työ- ja toimintakyky

- Minulla on työkykyyn vaikuttavia sairauksia
- Minulla on työhön vaikuttava päihdeongelma
- Työyhteisö auttaa minua jaksamaan

Elämäntilanne

- Olen tyytyväinen omaan elämäntilanteeseen
- Tsetuntemukseni on lisääntynyt jakson aikana
- Olen tehnyt päätöksen jatkopolustani

eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	jonkin verran samaa mieltä	samaa mieltä	
------------	--------------------------	----------------------------	--------------	--

Tarkenna halutessasi/tarvittaessa Mikä? Mitä? Miten? Miksi?

1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	

1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	

1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	

1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	

1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	

2015

Taustatiedot

asiakas täyttää

nimi

henkilötunnus

Palvelujen saatavuus

- Saan riittävästi apua sosiaaliohjaajalta/sosiaaliturvaohjaajalta
- Saan riittävästi apua TE-palveluilta (ent. työvoimatoimisto)
- Päihdetyöntekijän palveluja on saatavilla tarvittaessa
- Psyykkisen sairaanhoitajan palveluja on saatavilla tarvittaessa

Jatkosuunnitelmani

- palkkatyö
palkkatukityö
koulutus, myös työvoimakoulutus, alkaa

Kehittämisehdotuksia kuntouttavaan työtoimintaan ja sen sisältöön Hausjärven kunnassa

Ruusuja ja risuja sosiaaliohjaajille ja työvalmentajille

Hausjärvellä _____, 201__

päävyö ja allekirjoitus

1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	
1	2	3	4	

		kuntouttava työtoiminta jatkuu
		terveysseuranta, mahdollinen sairausloma
		muu, mikä?

--

SUOSITUS: TÄYTETÄÄN 2 KK:N KULUTTUA SOPIMUKSEN ALKAMISESTA.
ASIAKAS: TUO KAIKKI SIVUT MUKANASI SUUNNITELMAN TARKISTUKSEEN
TAI PALAUTA NE SOSIAALIOHJAAJALLE, KIITOS.

2015